

זקנים בצל המלחמה

שפרעם

אוקטובר 2025

ד"ר אלה אוסטרובסקי ברמן, ד"ר שירלי רזניצקי, נועם
דוידוביץ', גלעד הדס

רקע: הנחות עבודה לסקר

חלוקת מענים יעילה (בעולם של משאבים מוגבלים) | **דורשת תיעדוף** | נכון בשגרה ואף יותר בחירום

פרמטרים לתיעדוף אוכלוסייה | מה כואב? | האם המצב החמיר? | האם מסתדר לבד?

מפת המדדים רלוונטית **מתמיד** | מצפן לבחינת הסיכונים בבריאות, תפקוד, מצב כלכלי, חברתי-רגשי (בהתאמה למצב)

לא לוותר על מניעה | להציג את כל הרצף כולל הזקנים ה"חזקים" שחשוב למנף

הרזולוציה הרלוונטית של נתונים **תומכי קבלת החלטות** | זירת הרשות המקומית (כללי/שכונות/רחובות)

מטרת המחקר

לבחון את מצב הזקנים במגוון תחומי חיים ואת השינויים שחלו במצבם בעקבות מלחמת חרבות ברזל

שיטת המחקר

סקר בשתי פעימות בקרב בני 60+ מ-13 יישובים:

2.

פעימה שנייה:
קריית ביאליק, מ"א עמק יזרעאל, שפרעם,
בת ים, ירושלים, בית שמש, באר שבע,
אופקים, קריית מלאכי, אשקלון
*150–250 זקנים בכל יישוב
הנתונים נאספו במהלך חודשים מאי –
ספטמבר 2024

1.

פעימה ראשונה:
אשדוד, תל אביב, נתניה
*כ-250 זקנים בכל יישוב
הנתונים נאספו במהלך חודשים
דצמבר 2023 – פברואר 2024

מיקוד הסקר: מדדי הזדקנות מיטבית, זיהוי מצבי פגיעות והחמרה, רשתות תמיכה

תמונת מצב זקנים

מדדי
"עלי"

מצב כלכלי

עמידה בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

חוסן אישי
בדידות
תחושת ביטחון

מצב בריאות

מצב בריאות סובייקטיבי
דיכאון (PHQ2)
מוגבלות ותפקוד יום-יומי

מדדים
מנבאים

מוכנות כלכלית

תעסוקה

אורח חיים פעיל

פנאי
התנדבות
מיצוי זכויות
סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

יציאה מן הבית
פעילות גופנית
STRESS

ניהול בריאות

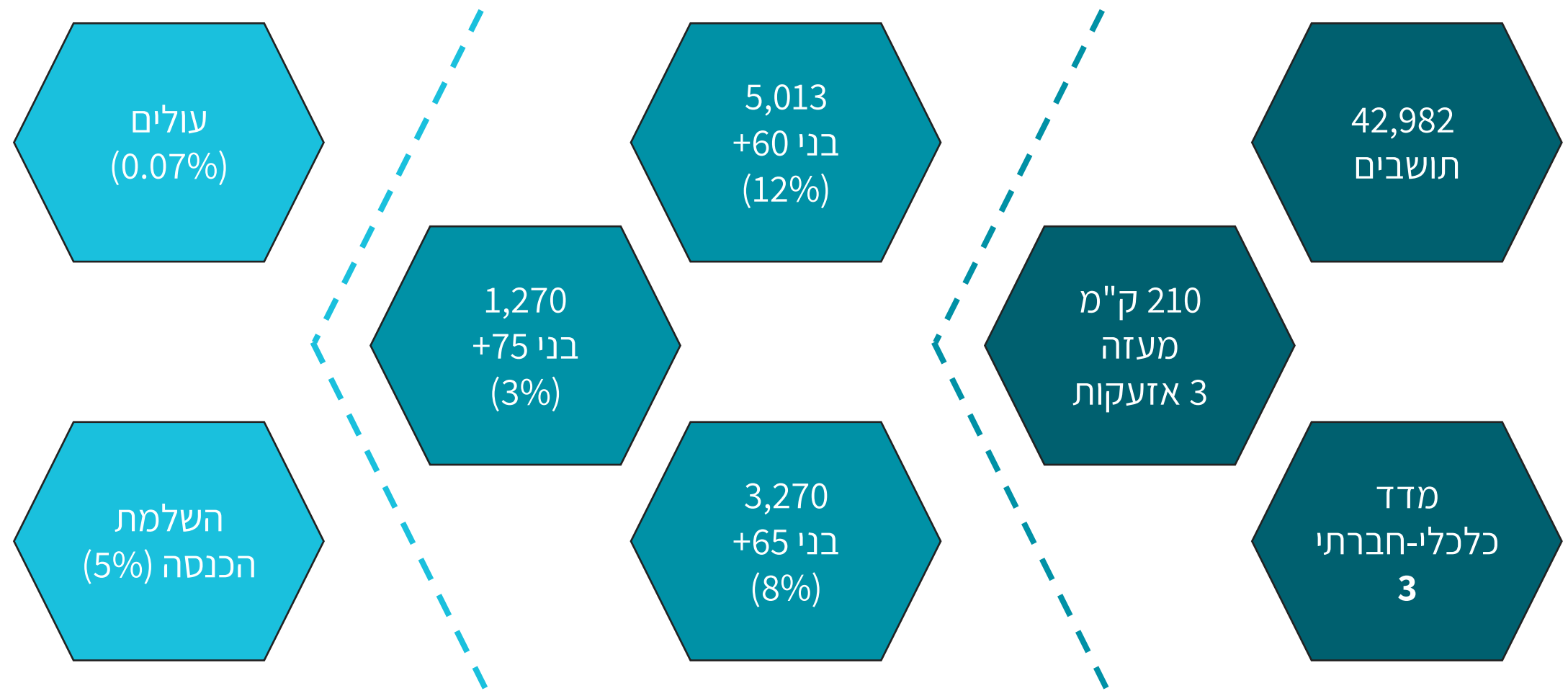
ויתור על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

אוריינות דיגיטלית | ביצוע פעולות דיגיטליות בתחומי חיים שונים (עצמאית או עם עזרה)

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע - כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

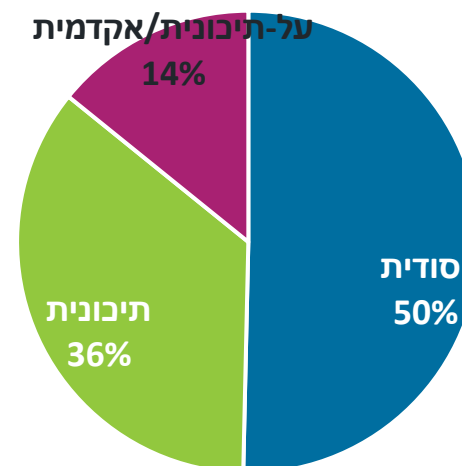
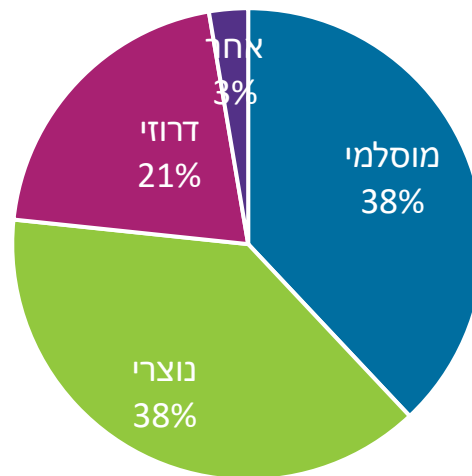
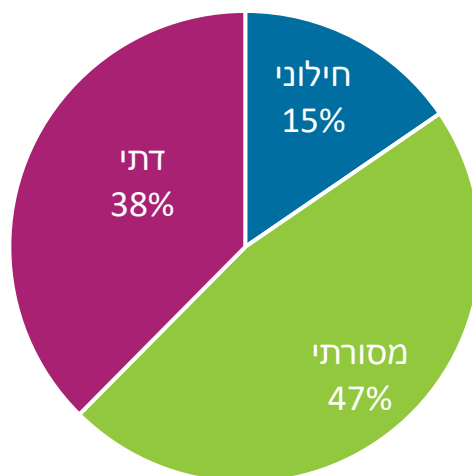
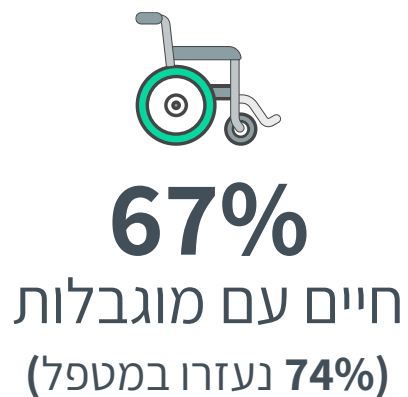
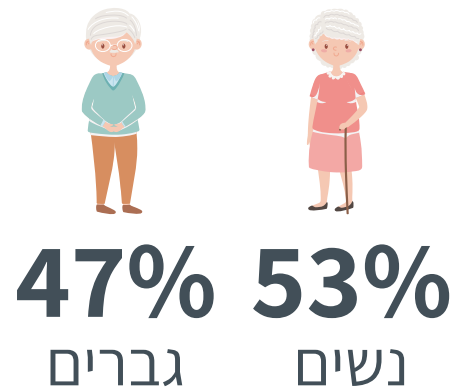

רקע: שפרעם - דמוגרפיה

מקורות: מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. (2023). בני +65 בישראל שנתון סטטיסטי; אתר הביטוח לאומי (סטטיסטיקה לפי יישובים)

רקע: מאפייני המשיבים $N=150$ (באחוזים)

נפגעים בעקבות המלחמה (באחוזים)

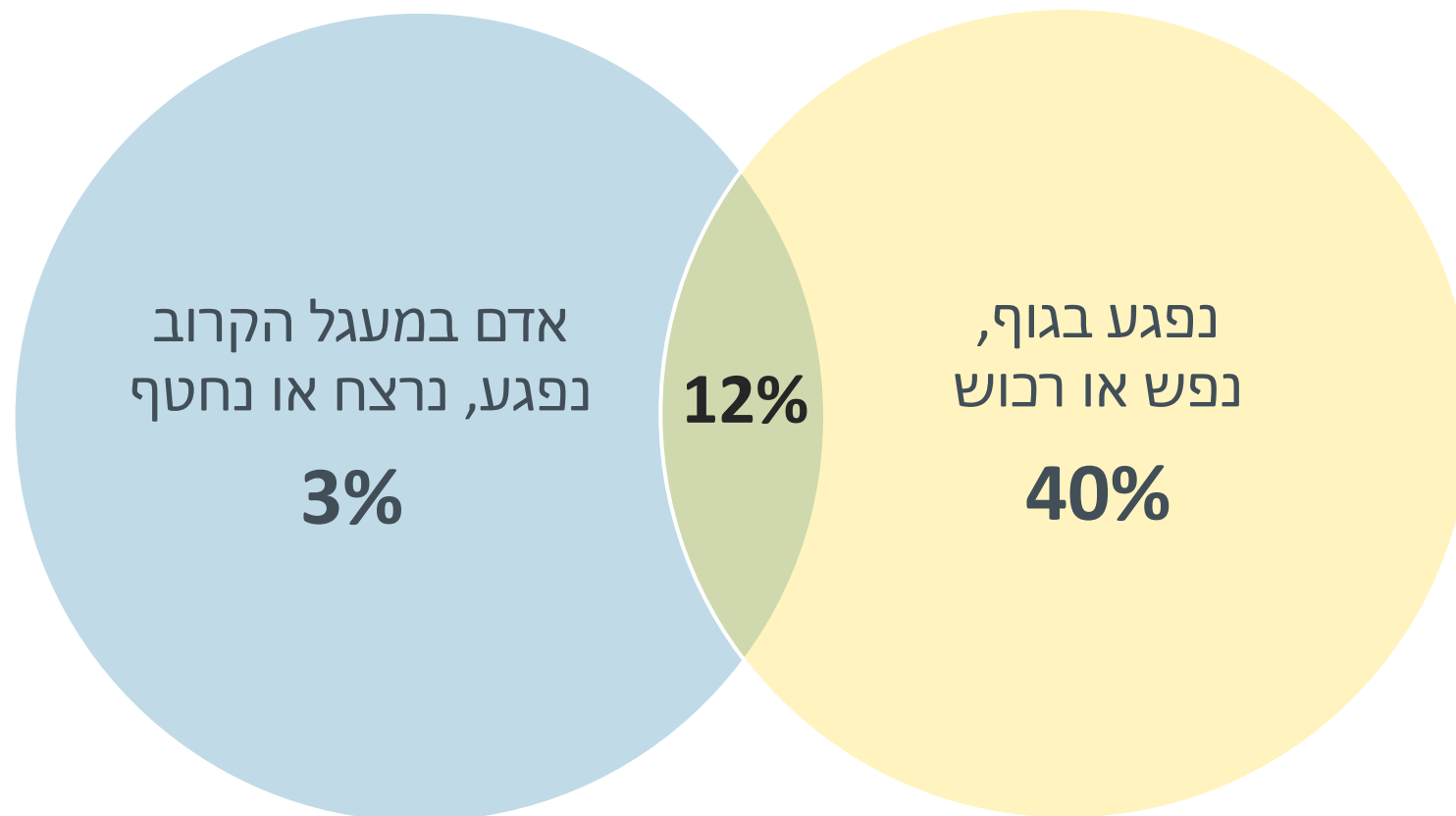
אדם במעגל הקרוב
נפגע, נרצח או נחטף

15%

נפגע בגוף,
נפש או רכוש

52%

55% נפגעו בעקבות המלחמה (באחוזים)

תמונת מצב זקנים

מצב כלכלי

עמידה בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

חוסן אישי
בדידות
תחושת ביטחון

מצב בריאות

מצב בריאות סובייקטיבי
דיכאון (PHQ2)
מוגבלות ותפקוד יום-יומי

מדדי
"על"

מוכנות כלכלית

תעסוקה

אורח חיים פעיל

פנאי
התנדבות
מיצוי זכויות
סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

יציאה מן הבית
פעילות גופנית
STRESS

ניהול בריאות

ויתור על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

מדדים
מנבאים

אוריינות דיגיטלית | ביצוע פעולות דיגיטליות בתחומי חיים שונים (עצמאית או עם עזרה)

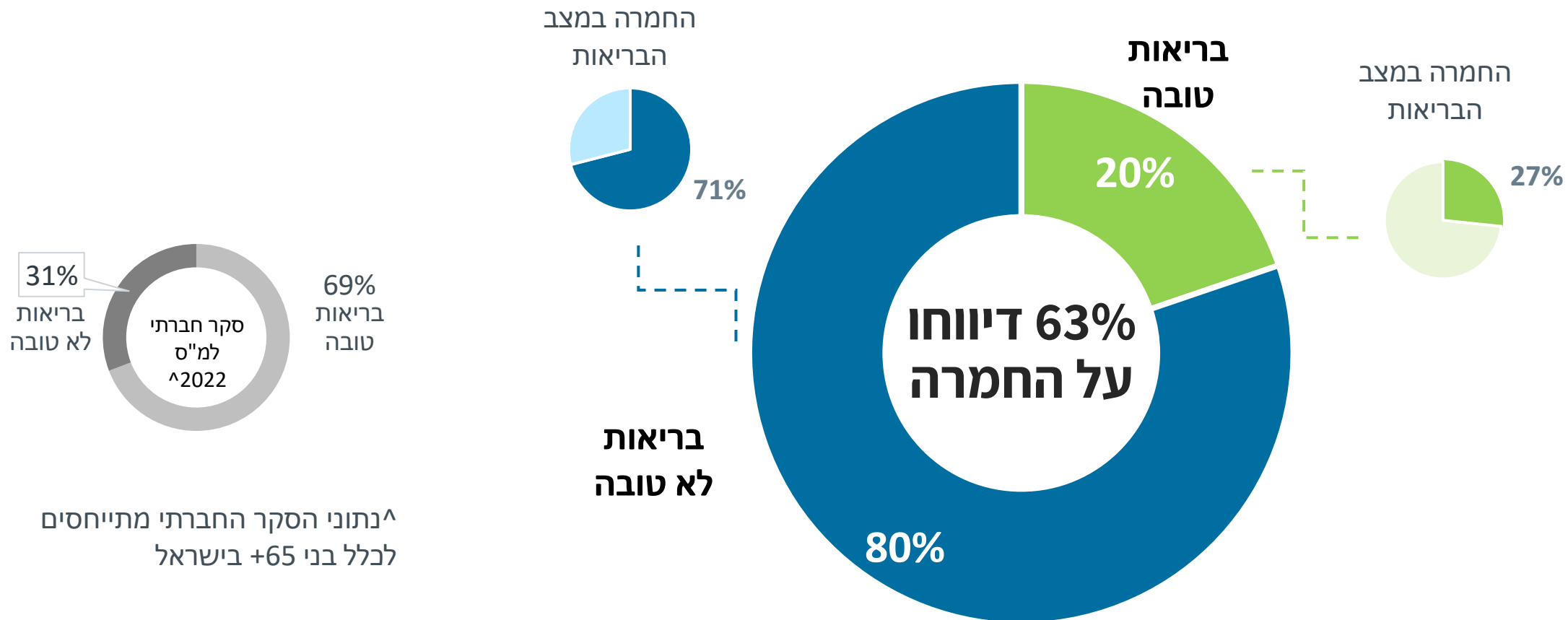
רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע - כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

מצב בריאות סובייקטיבי (באחוזים)

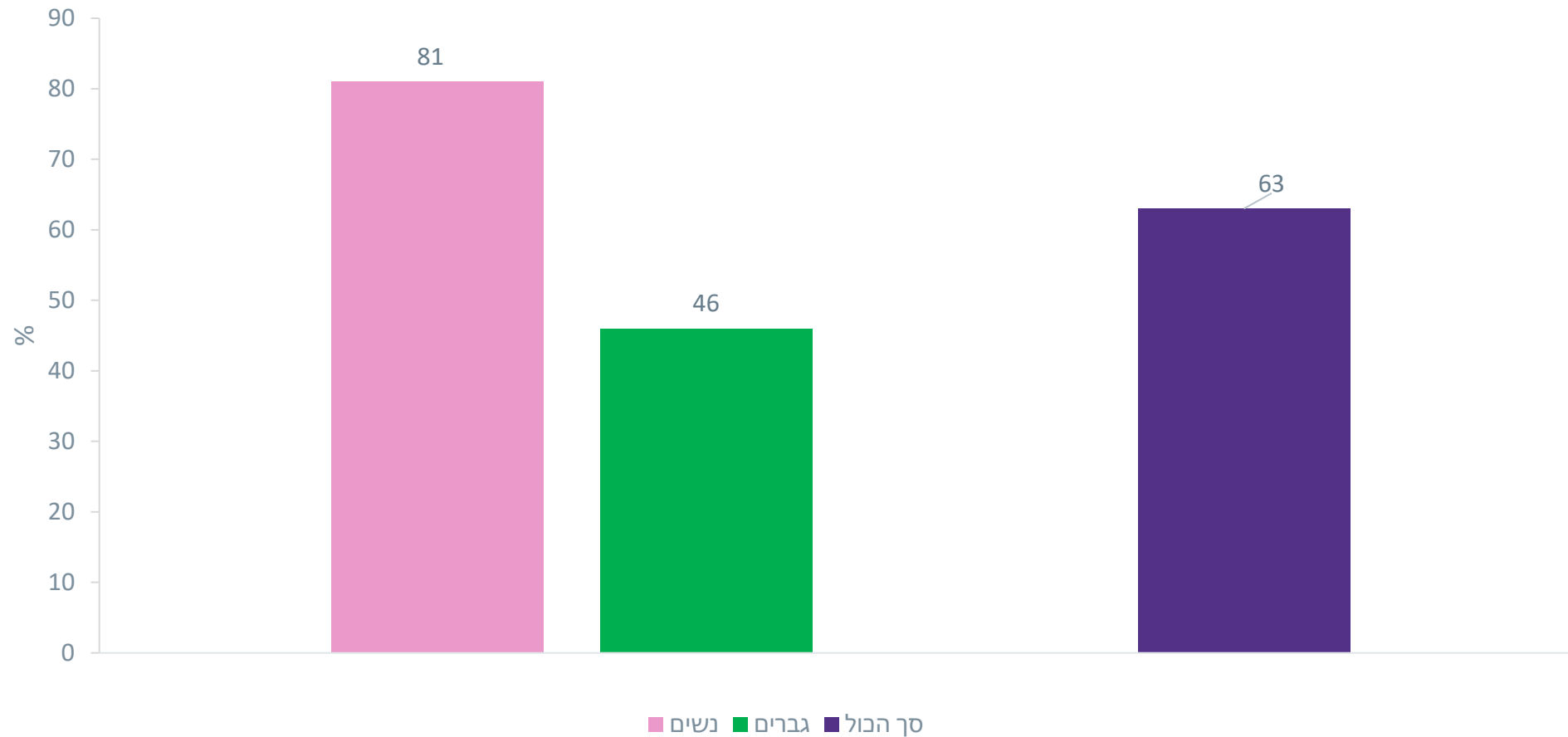
יותר נשים מגברים דיווחו על בריאות לא טובה והחמרה בעקבות המלחמה
יותר זקנים שבריאותם לא טובה מזקנים שבריאותם טובה חוו החמרה עקב מלחמה

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

החמרה במצב הבריאות (באחוזים)

יותר נשים חוו החמרה במצב הבריאות מאז המלחמה

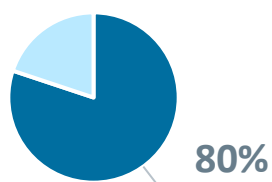
קושי בתפקוד היום-יומי (GALI) (באחוזים)

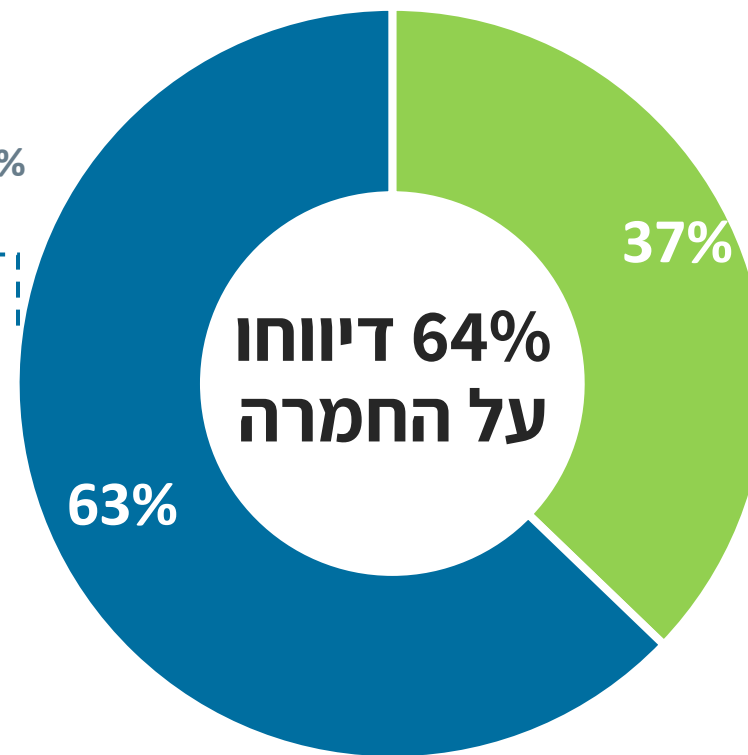
יותר נשים ובני 75+ דיווחו על קושי בתפקוד מוגבלים חוו יותר החמרה במצבם

החמרה במוגבלות

ללא קושי בתפקוד

החמרה במוגבלות

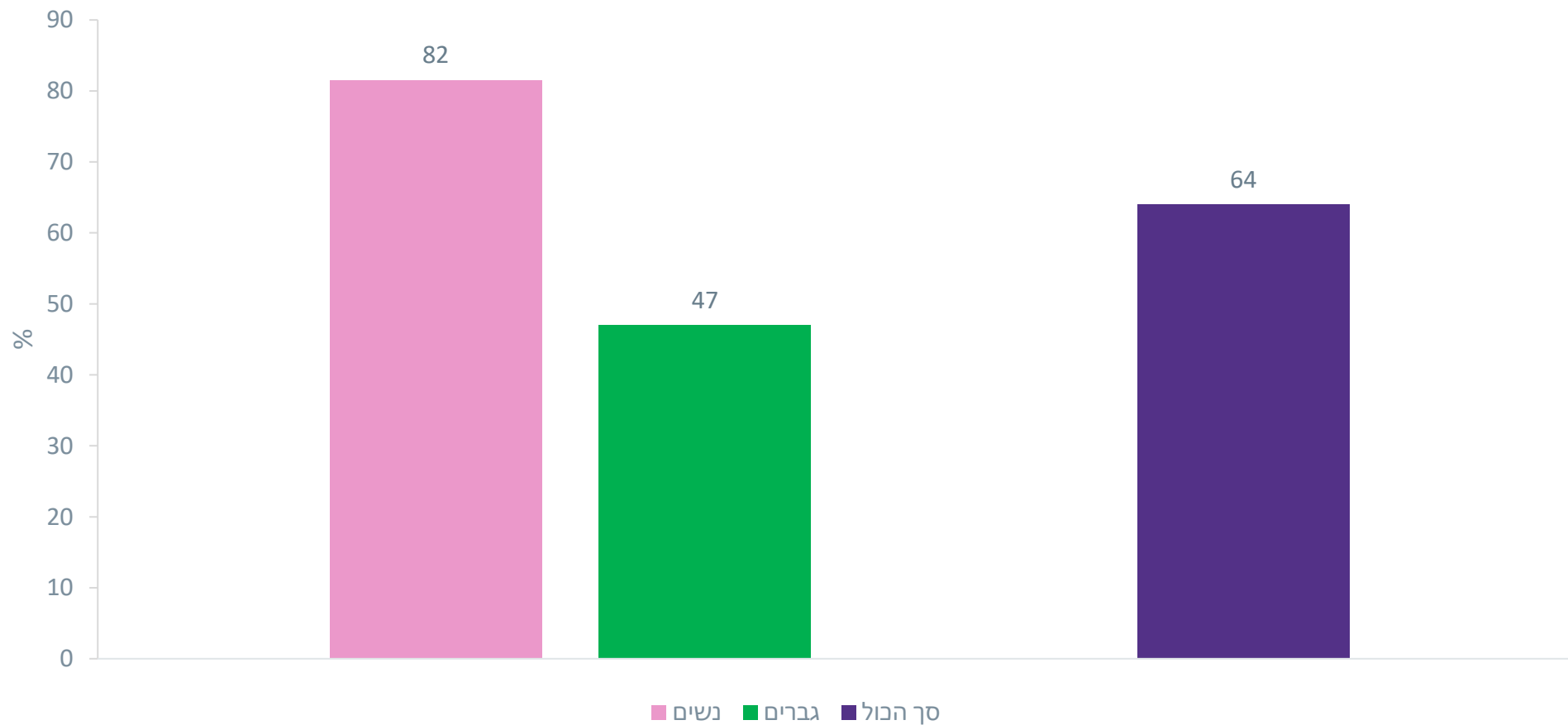
עם קושי בתפקוד

“סקר השייכות של זקני ישראל” שנערך על ידי מכון גיאוקרטוגרפיה ומכון ERI בקרב בני 65+ בישראל

החמרה בתפקוד (באחוזים)

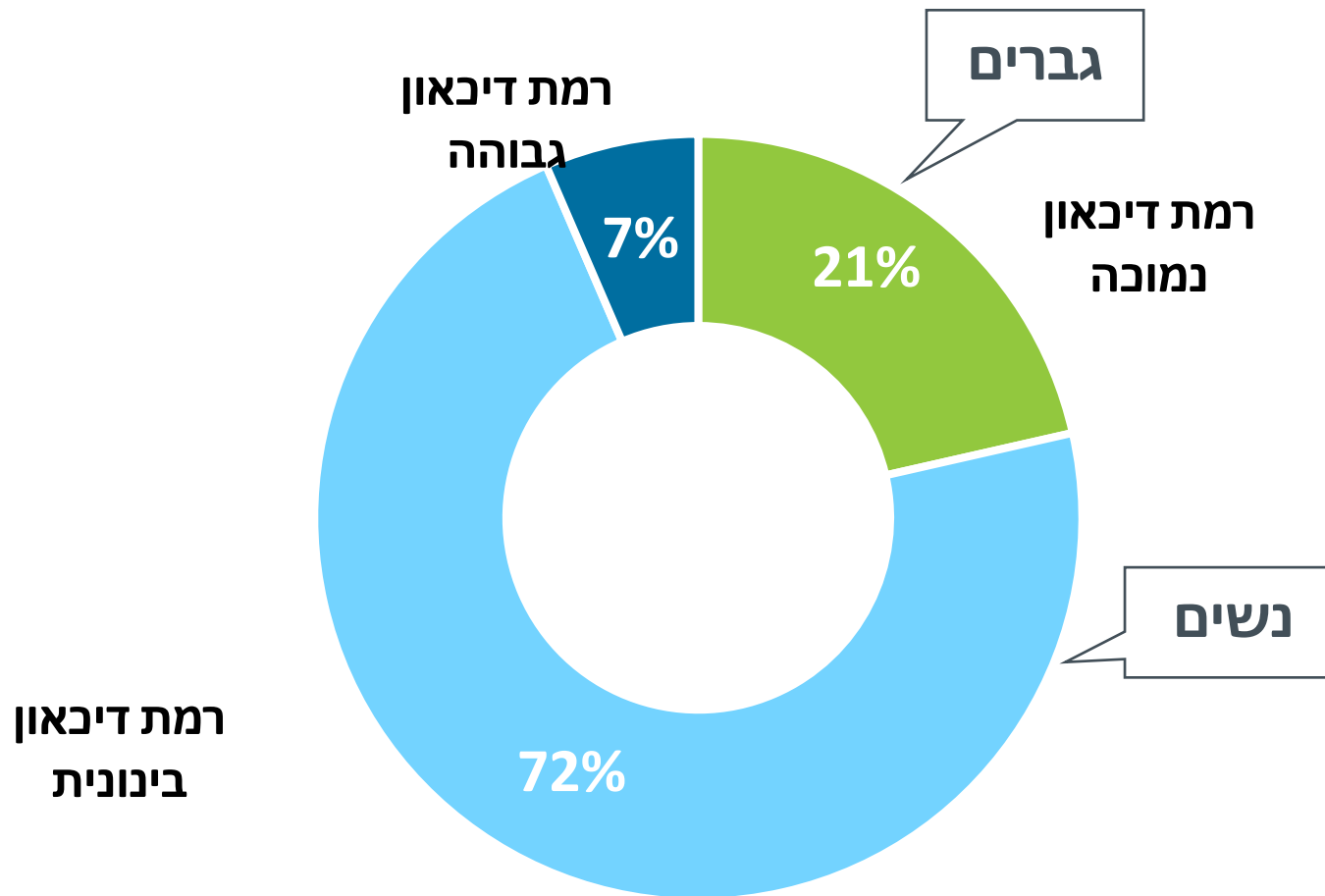
יותר נשים חוו החמרה בתפקוד מאז המלחמה

PHQ2 - דיכאון (באחוזים)

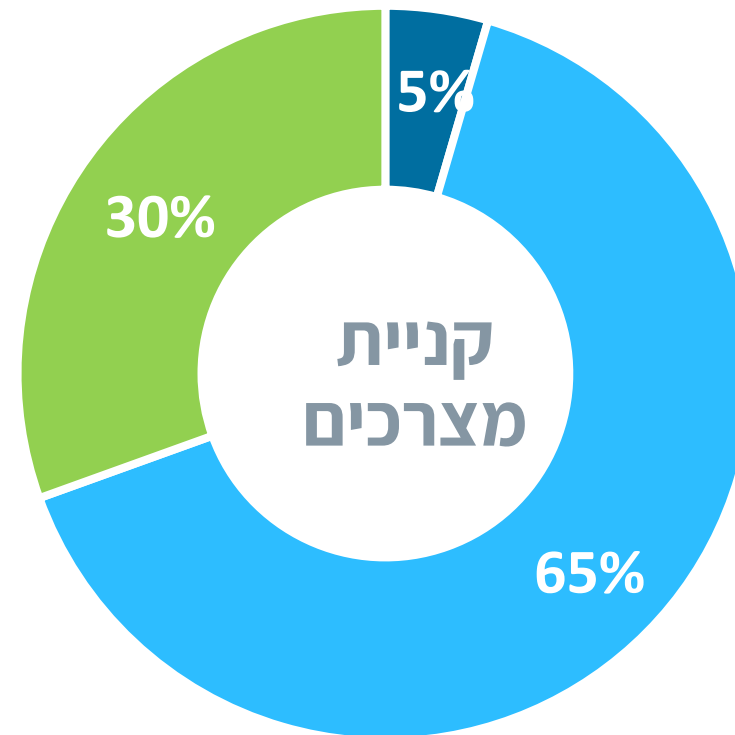
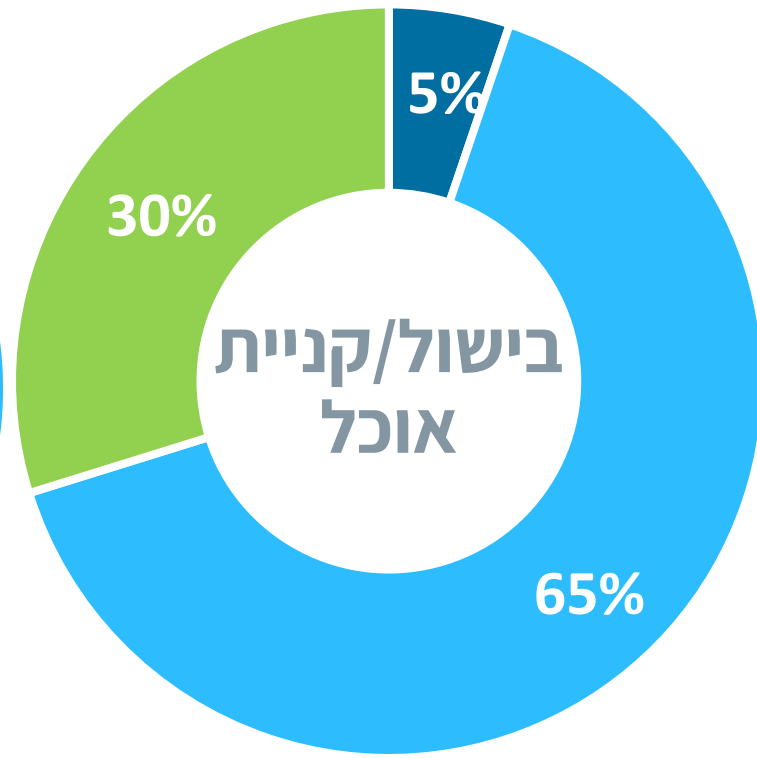
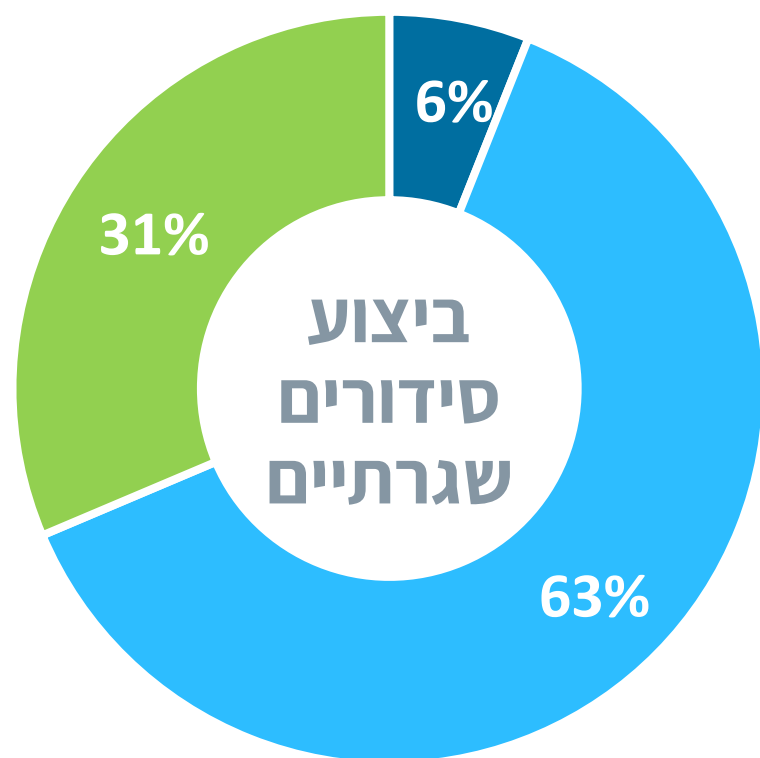
בממוצע, רמת הדיכאון של נשים גבוהה יותר משל גברים

קיום פעולות שגרה (באחוזים)

פחות בני 75+ ונשים עצמאיים בבישול/קניית אוכל ובביצוע סידורים שגרתיים

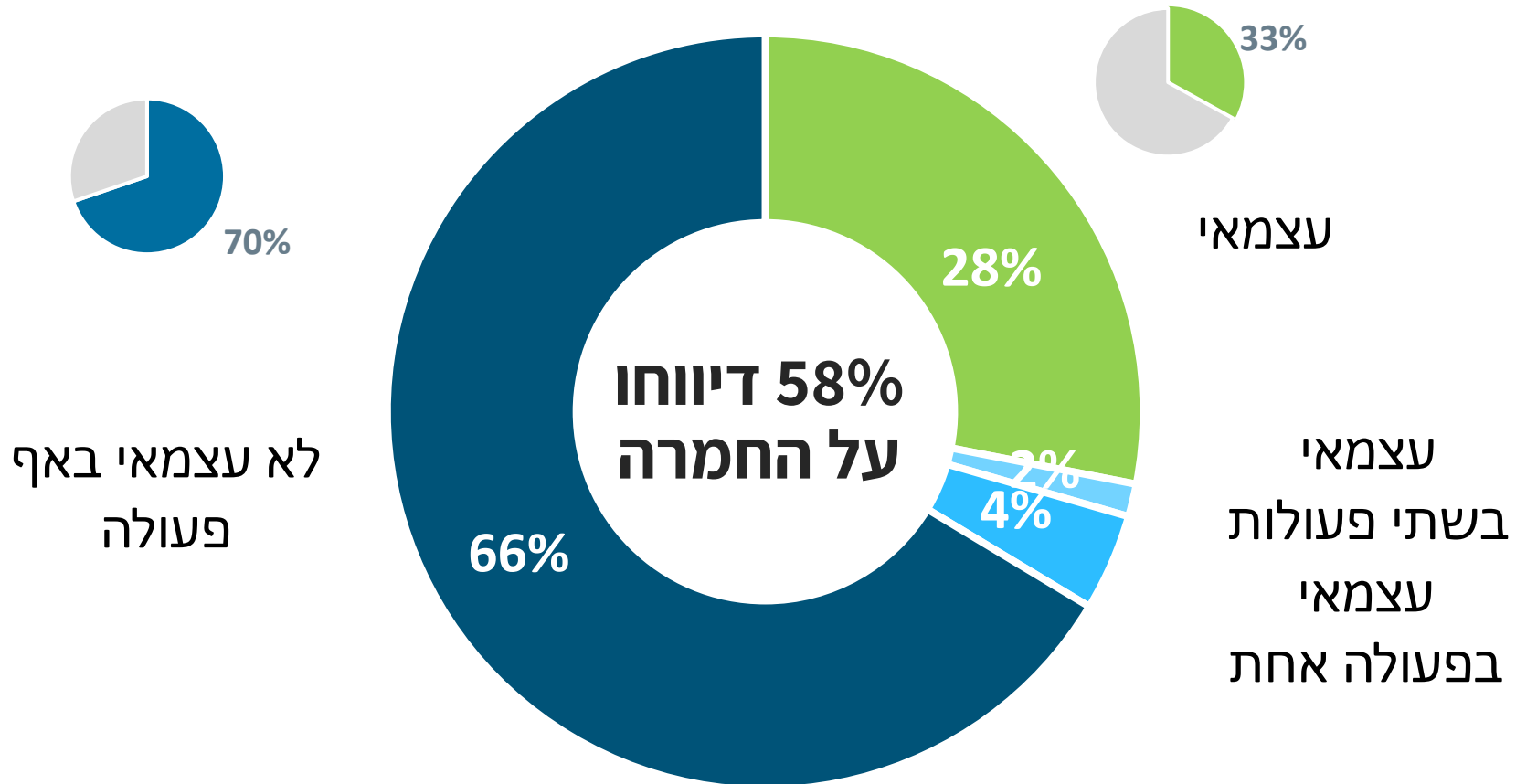

■ מתקשה ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

עצמאות בשלוש פעולות שגרה בסיסיות (באחוזים)

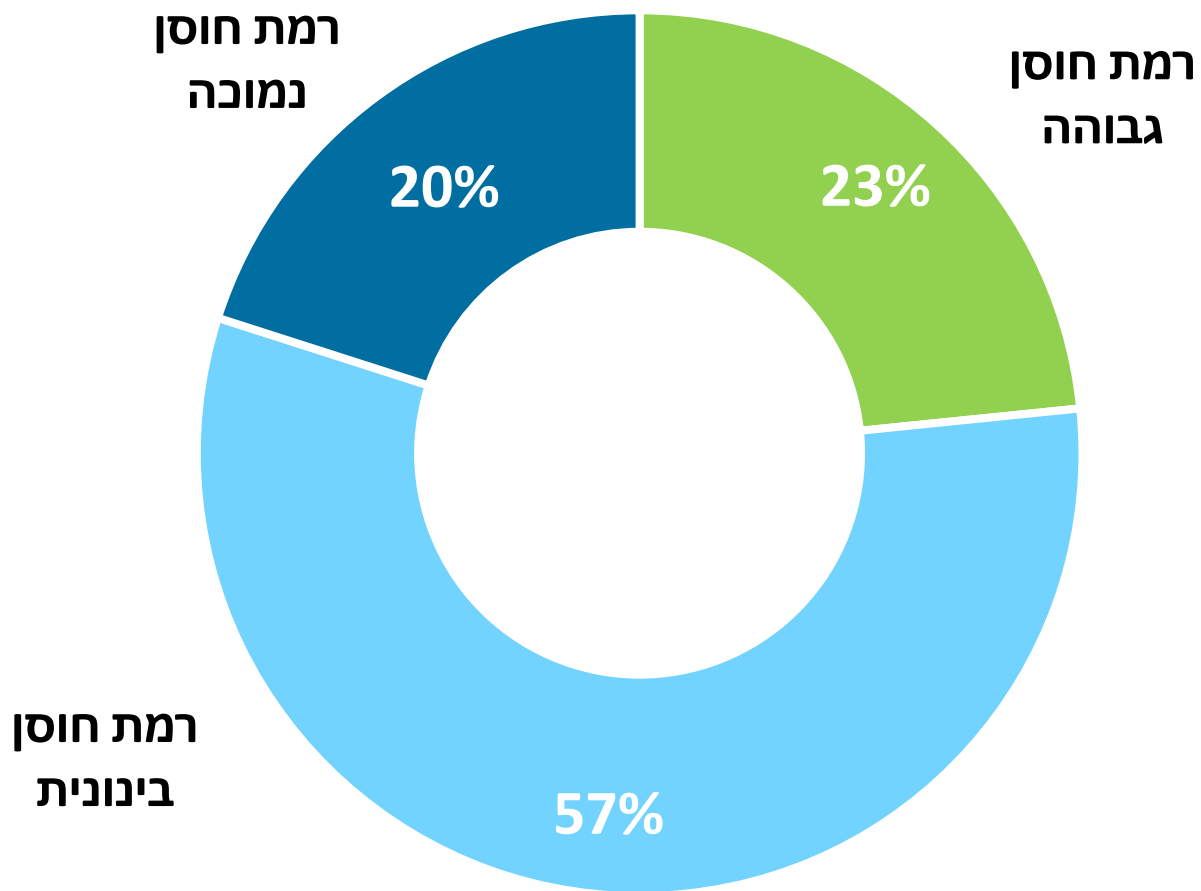
70% מן הזקנים הלא עצמאיים חוו החמרה בעקבות המלחמה

חוסן אישי (באחוזים)

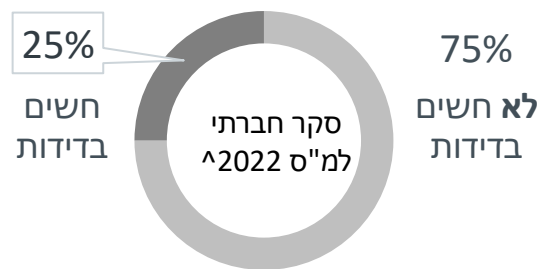
לא נמצא פער מובהק בין גברים לנשים וכן בין קבוצות גיל

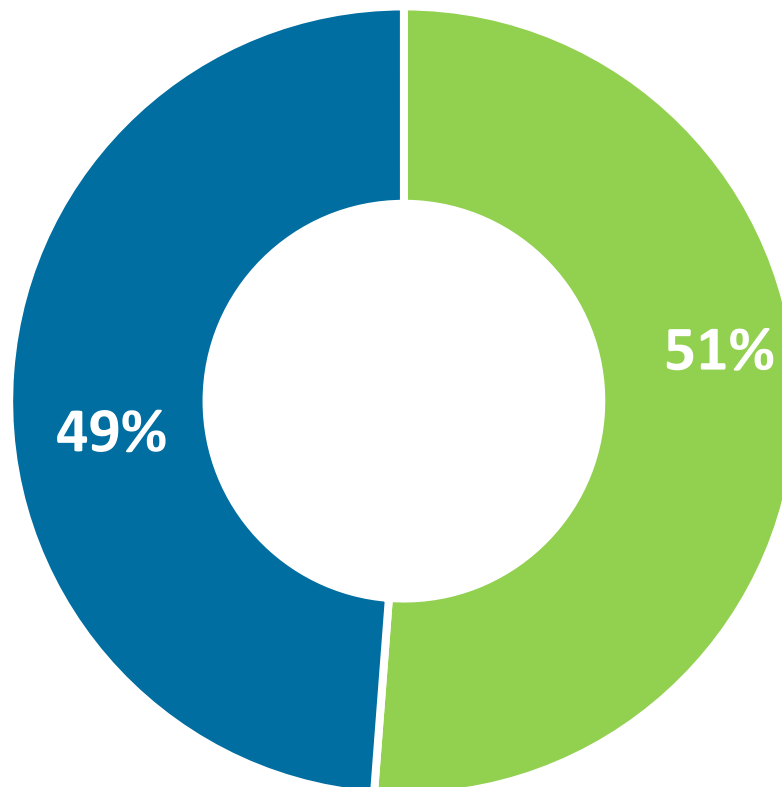

תחושת בדידות (באחוזים)

נשים חשות יותר בדידות מגברים: 72% לעומת 26%

חשים בדידות לפעמים או לעיתים קרובות

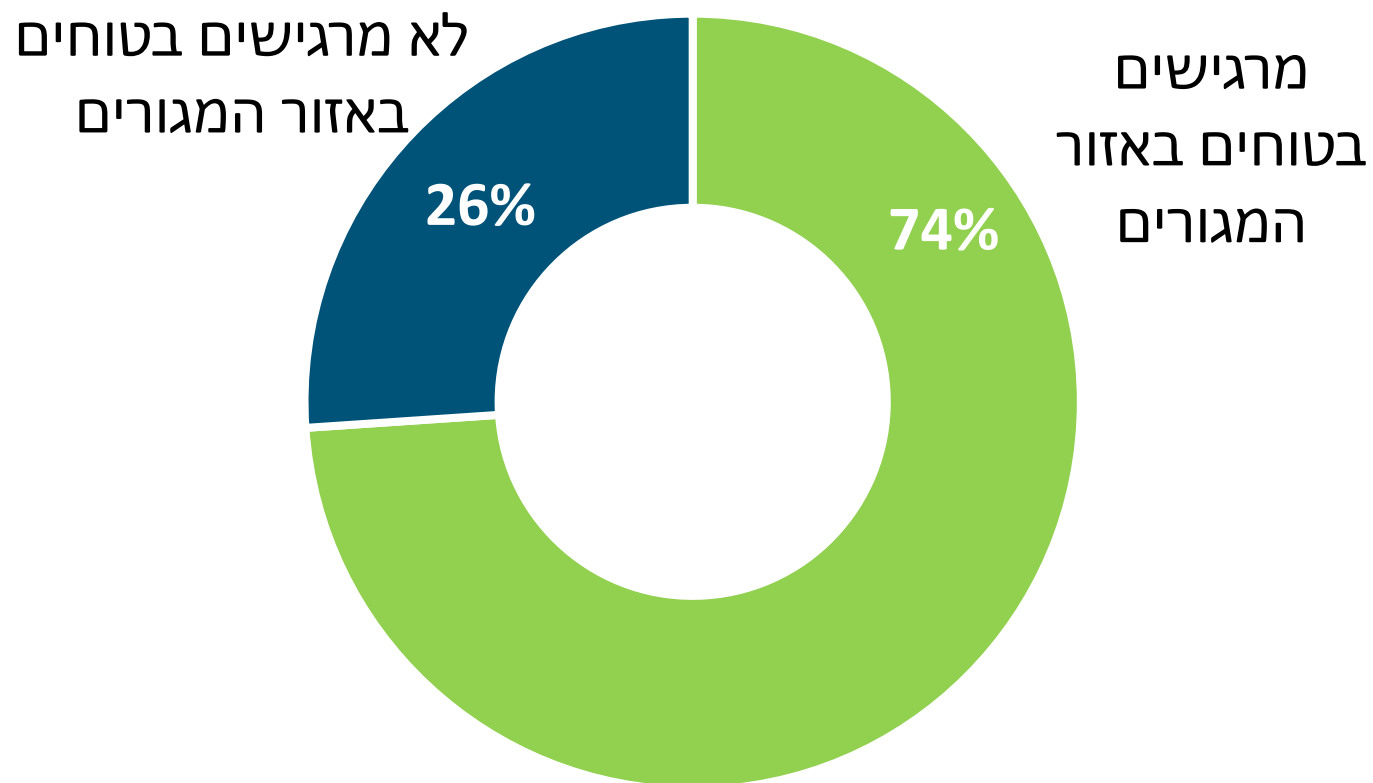

לא חשים בדידות או לעיתים רחוקות

[^]נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

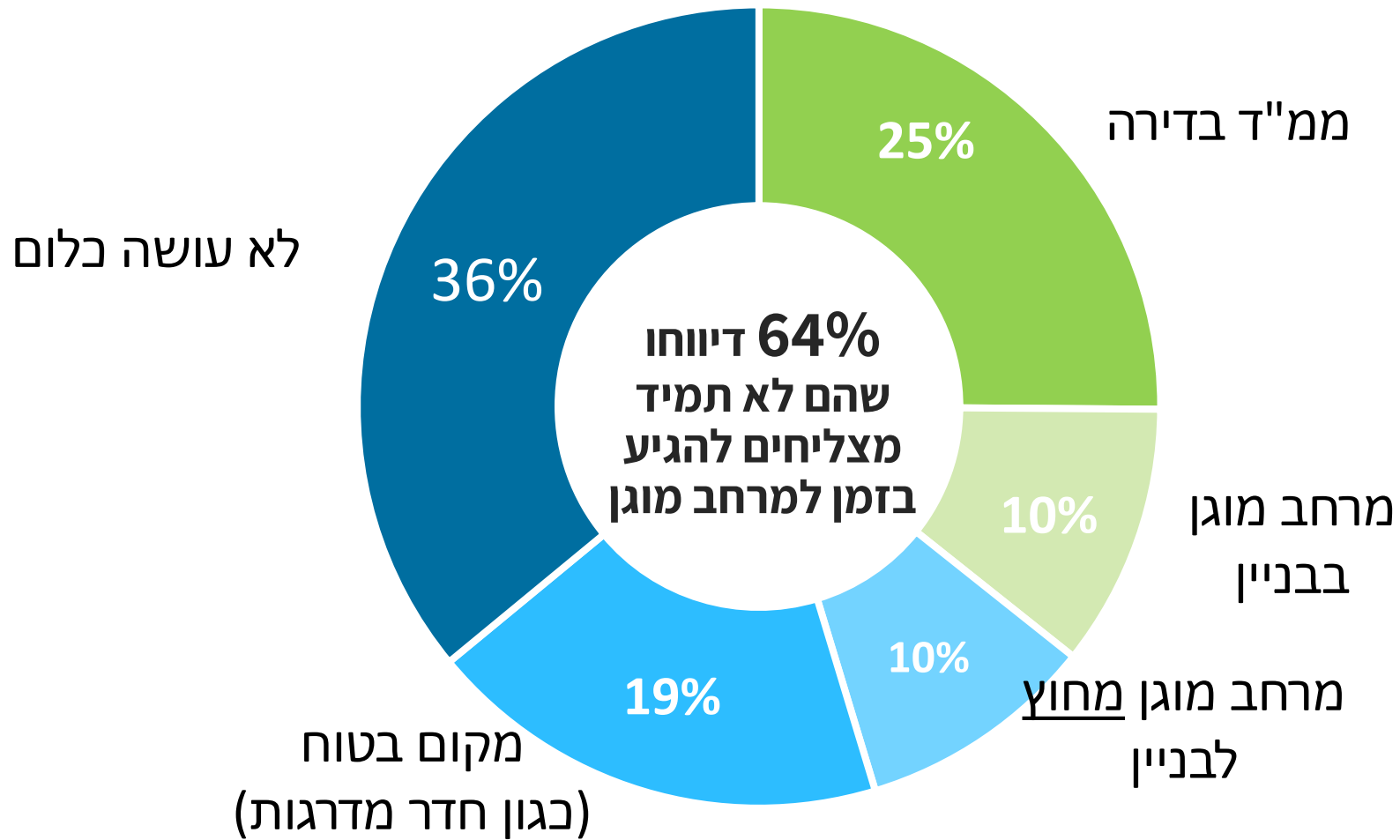

תחושת ביטחון (באחוזים)

תחושת ביטחון (באחוזים)

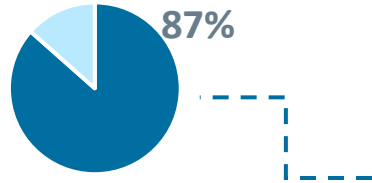

מצב כלכלי (באחוזים)

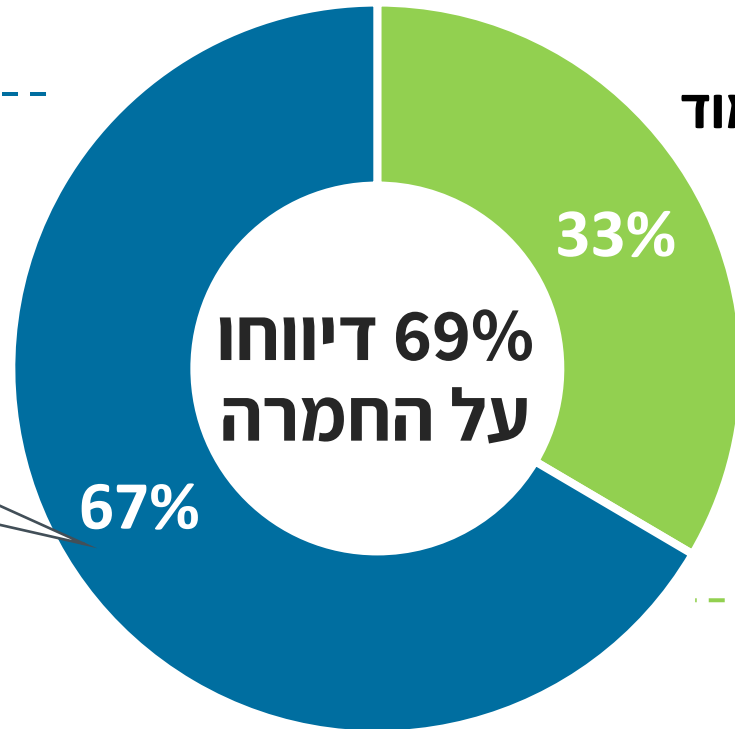

יותר בני 60-74 מבני 75+ לא מצליחים לעמוד בהוצאות: 71% לעומת 52%

החמרה במצב הכלכלי

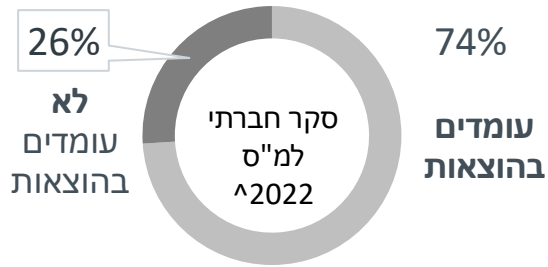
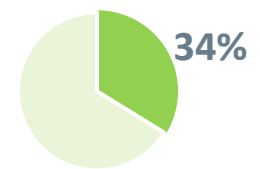

לא מצליחים לעמוד בהוצאות

מצליחים לעמוד בהוצאות

החמרה במצב הכלכלי

לא עומדים בהוצאות

עומדים בהוצאות

בני 74-60

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

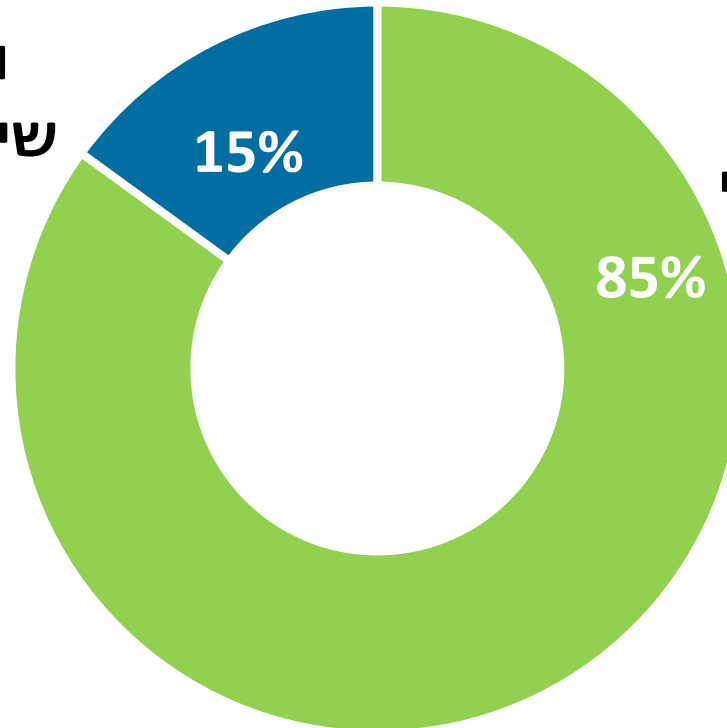

 חוסן כלכלי	 מצב רגשי נפשי	 בריאות ותפקוד	
 מוכנות כלכלית	 אורח חיים פעיל	 אורח חיים בריא	 ניהול בריאות

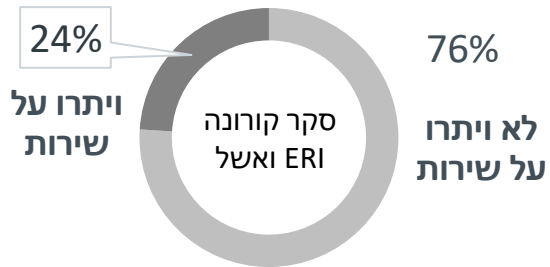
אורינות דיגיטלית

כחמישית מן הזקנים ויתרו על שירות רפואי מאז המלחמה

ויתרו על שירות רפואי

לא ויתרו על שירות רפואי

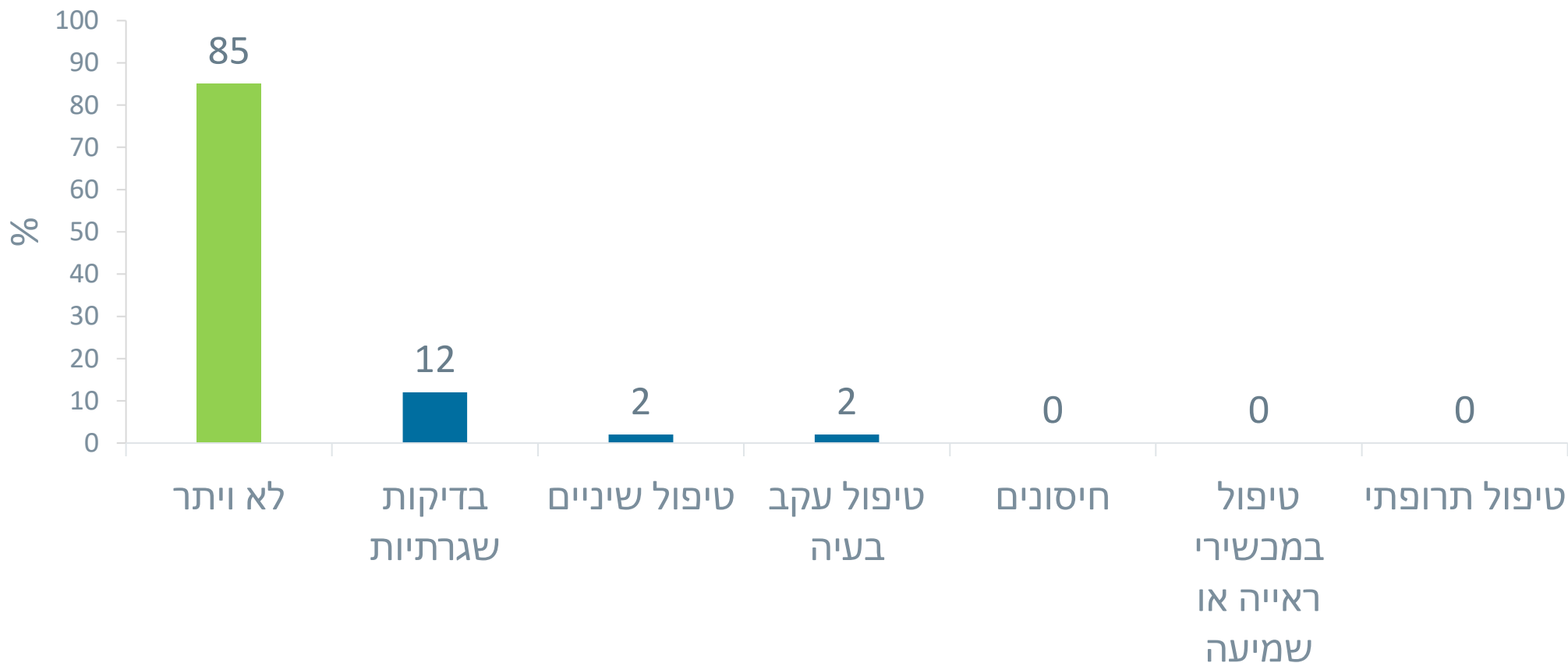
מקור: הזדקנות בימי קורונה – סקר השפעות הקורונה על בני 65+ בישראל (מכון ERI וג'וינט ישראל 2020-2021)

ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

הסיבה הנפוצה ביותר לויתור על שירותים רפואיים היא העדר כוח או מצב רוח

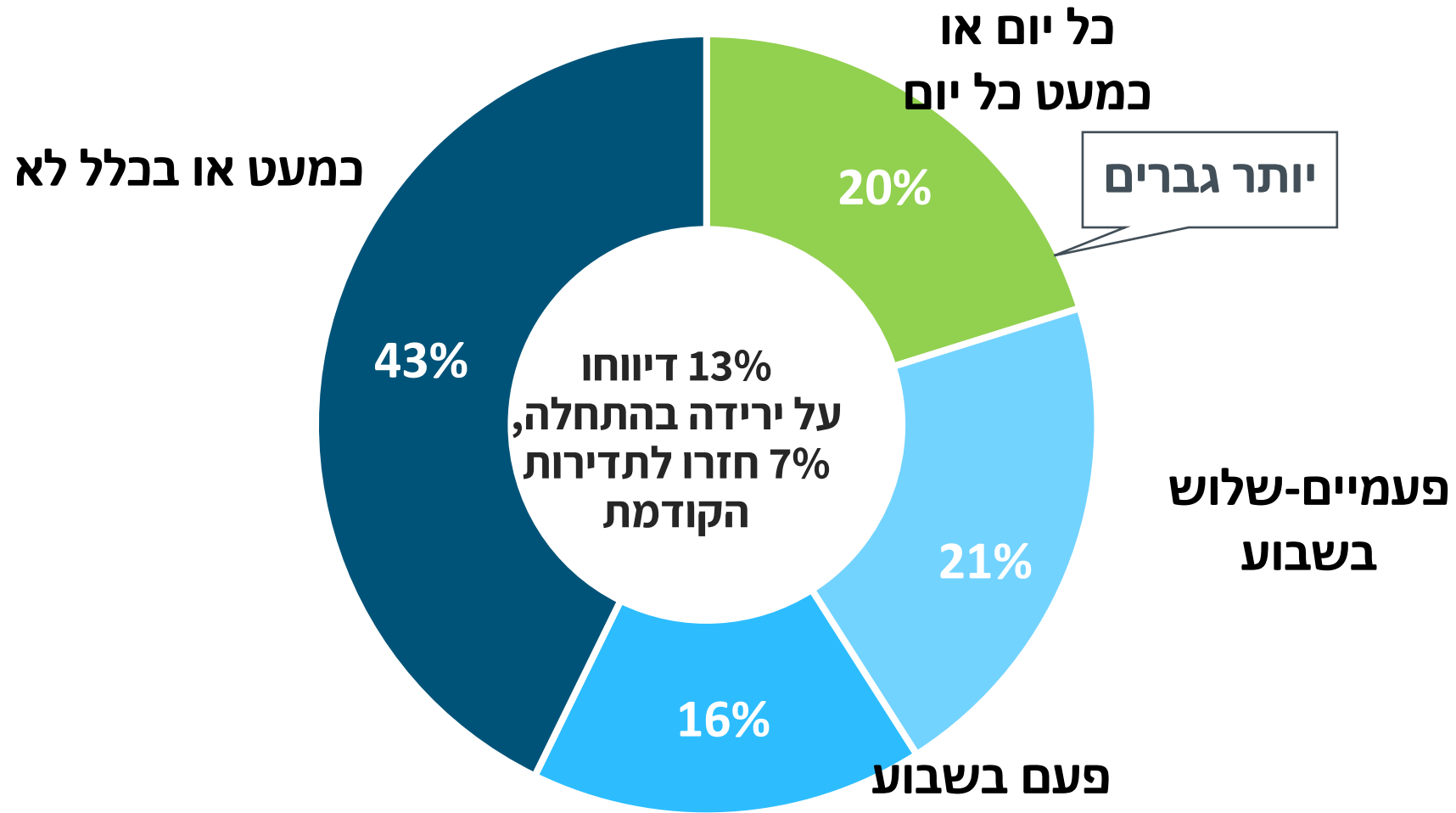

פעילות גופנית (באחוזים)

יותר בני 75+ מבני 60-74 מבצעים פעילות גופנית בתדירות נמוכה (פעם בשבוע או בתדירות נמוכה יותר)

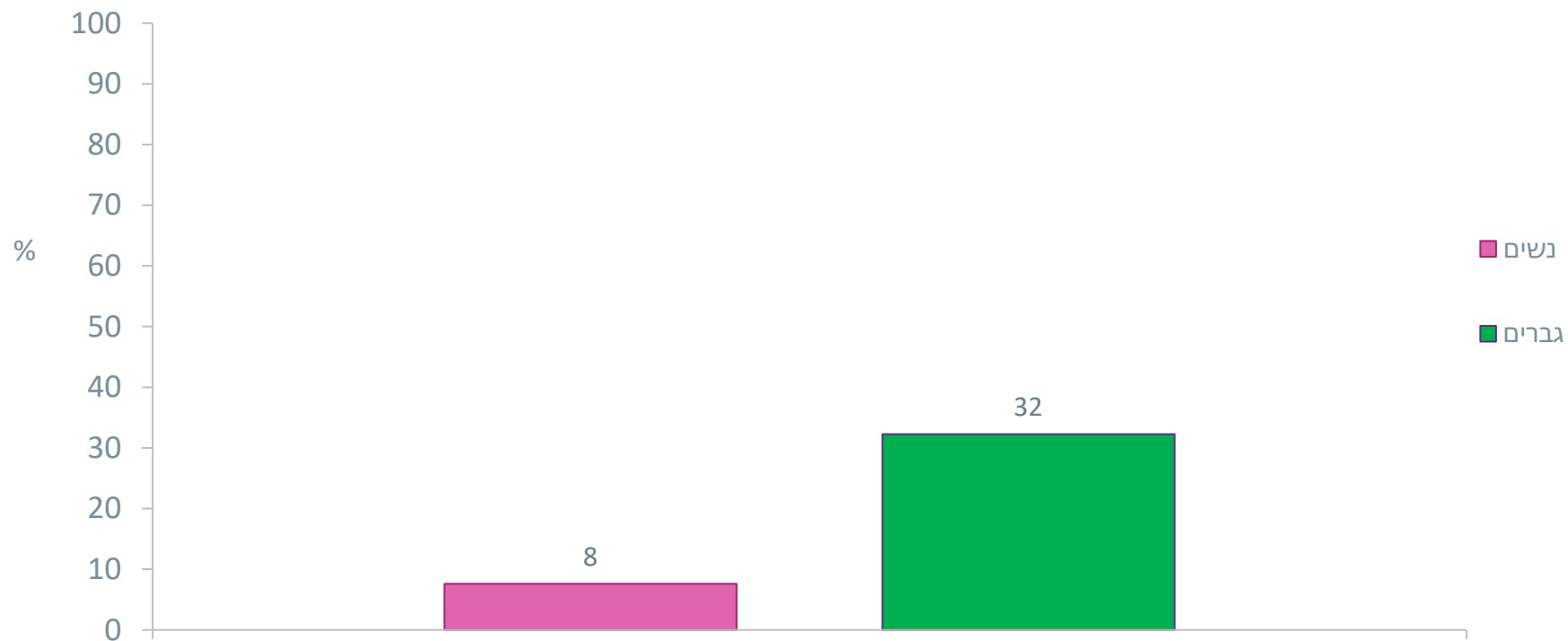

פעילות גופנית בקרב נשים (אחוזים)

יותר נשים מגברים לא מבצעות פעילות גופנית

מבצעים פעילות גופנית כל יום או כמעט כל יום

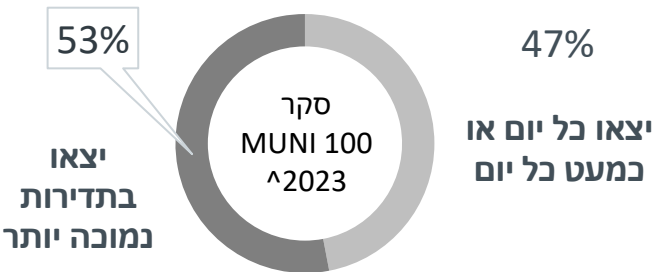
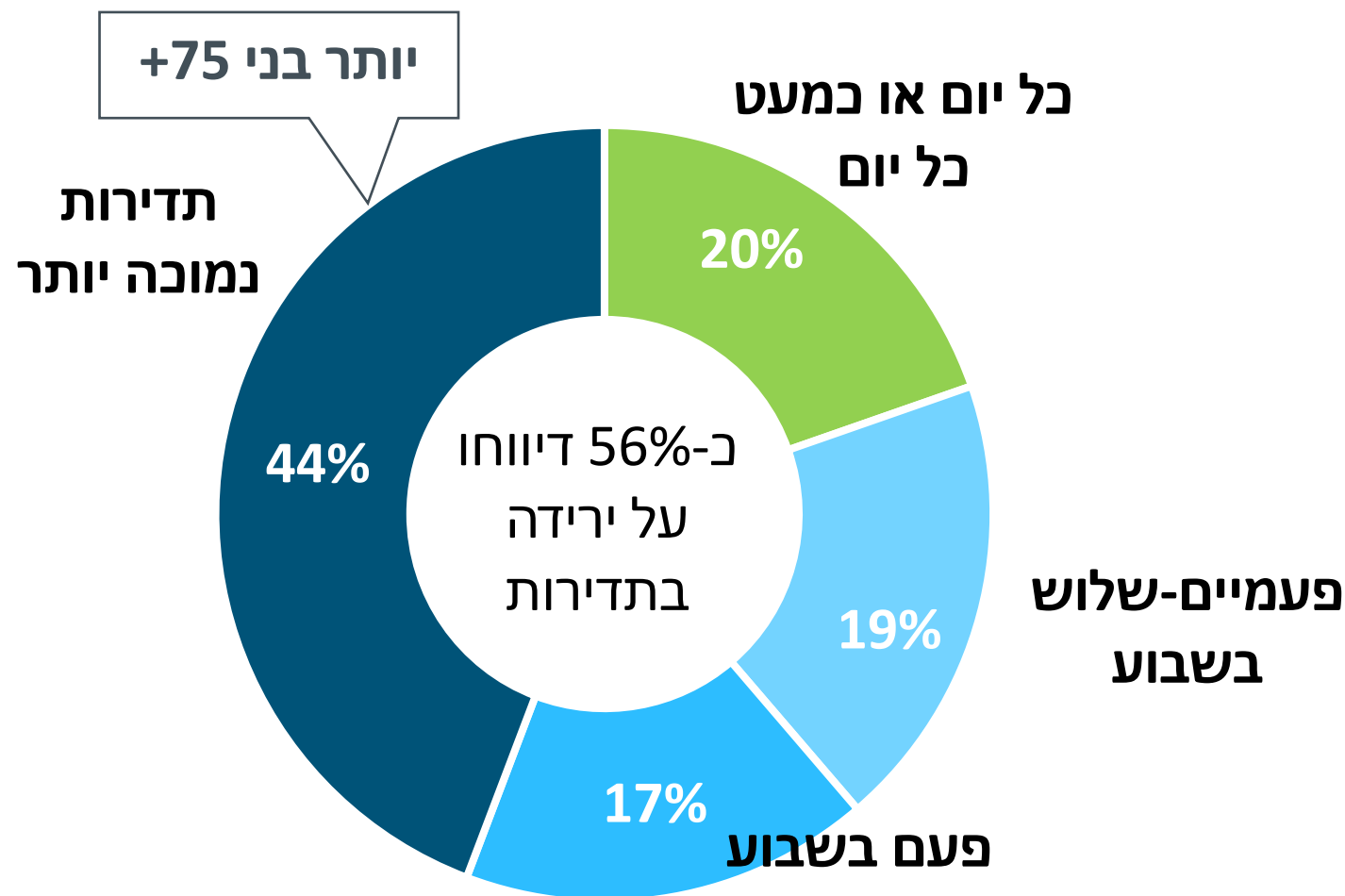

יציאה מן הבית (באחוזים)

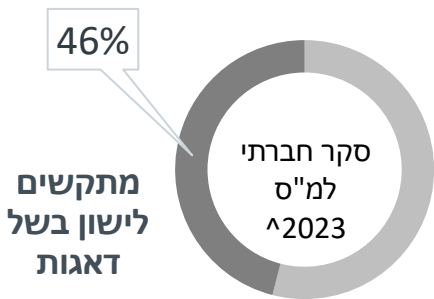
יותר גברים מנשים יוצאים מן הבית על בסיס יומי: 31% לעומת 8% יותר נשים מגברים דיווחו על ירידה בתדירות היציאה מן הבית

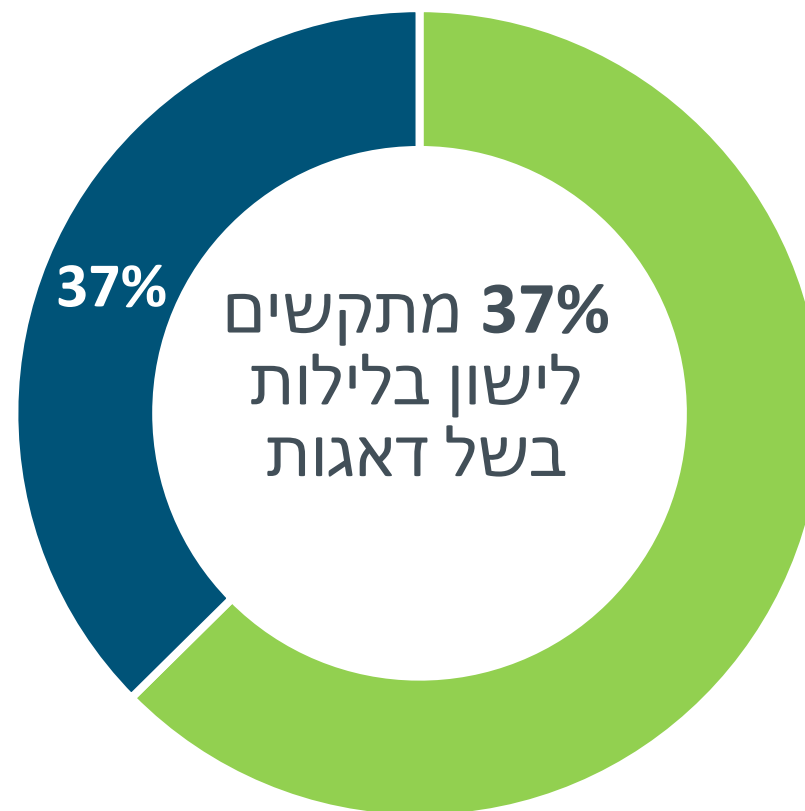
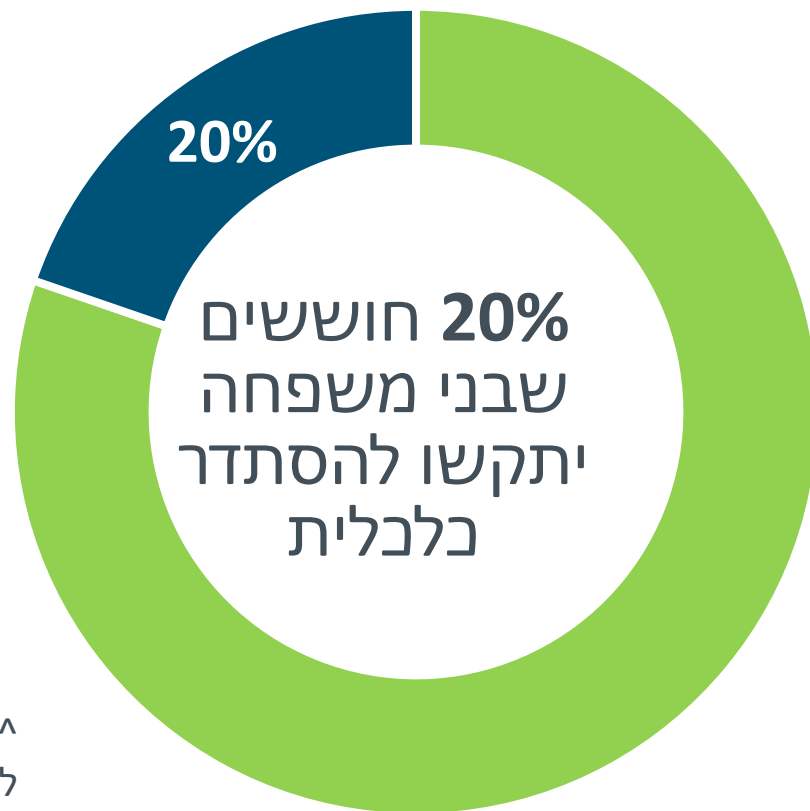
אנתוני סקר MUNI100 כוללים נסקרים בני +65 מ18 ישובים נבחרים ברחבי הארץ

תחושות לחץ (באחוזים)

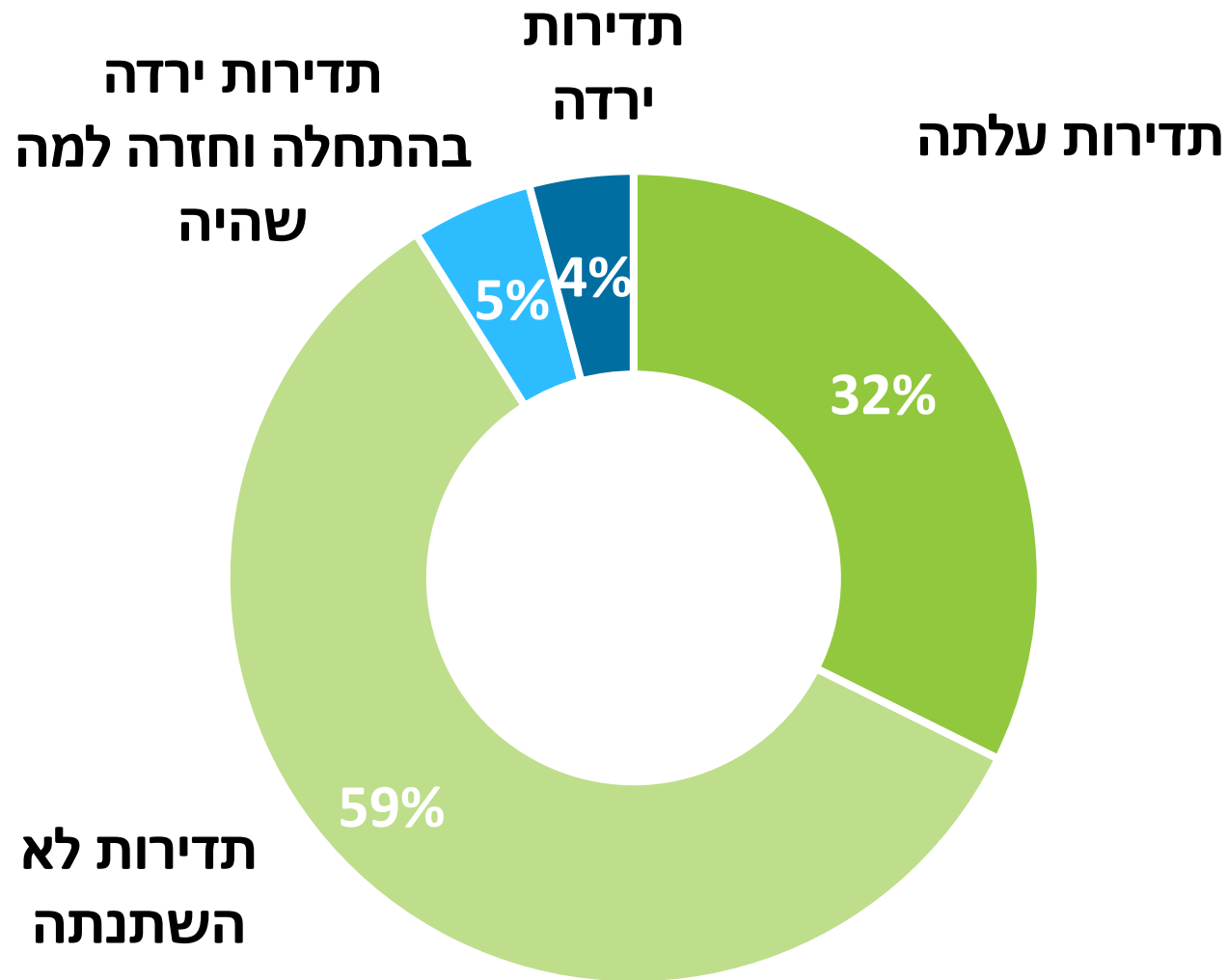

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני +65 בישראל

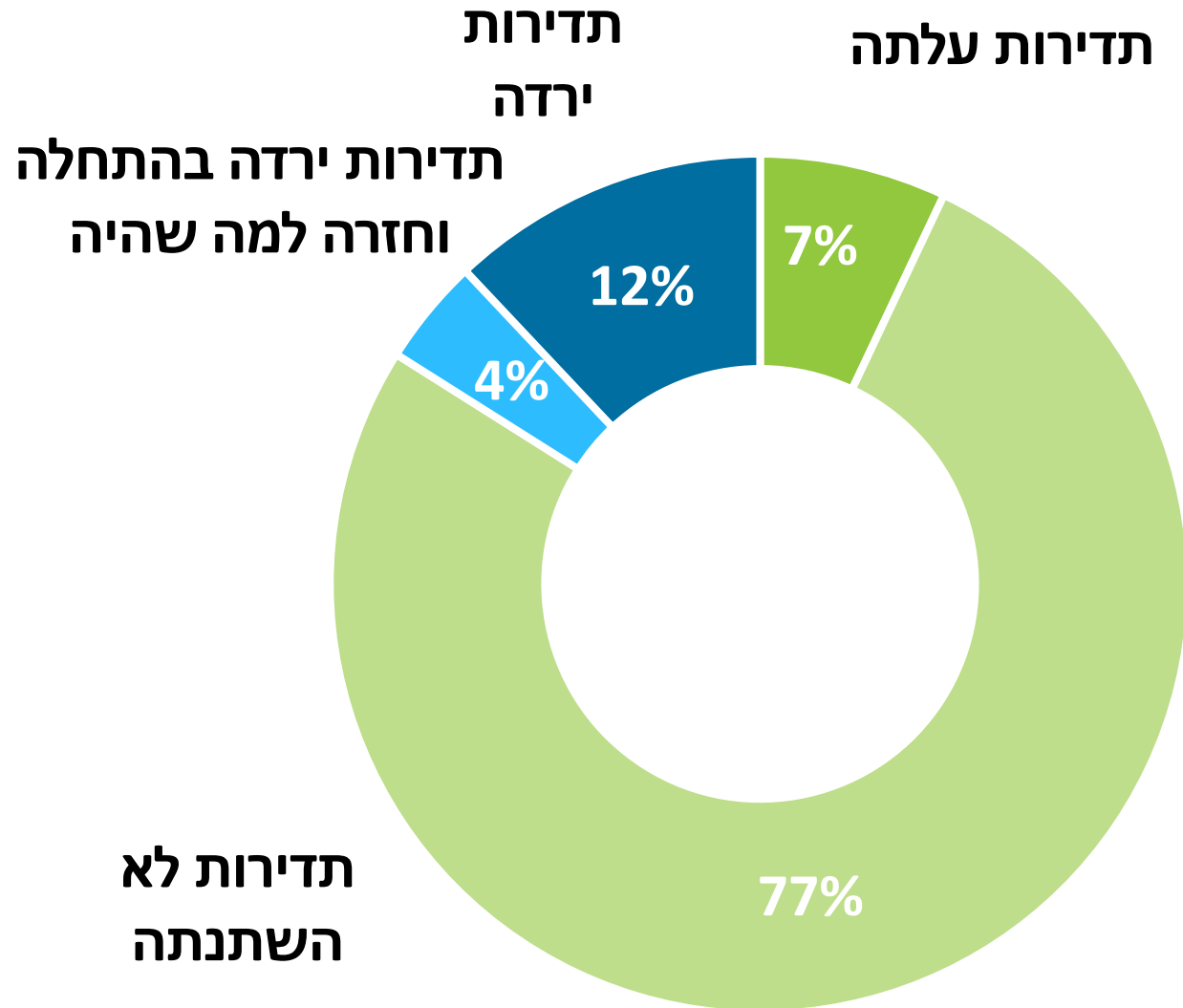

שינוי בתדירות של פנאי יחידני (באחוזים)

שינוי בתדירות של פנאי במסגרות (באחוזים)

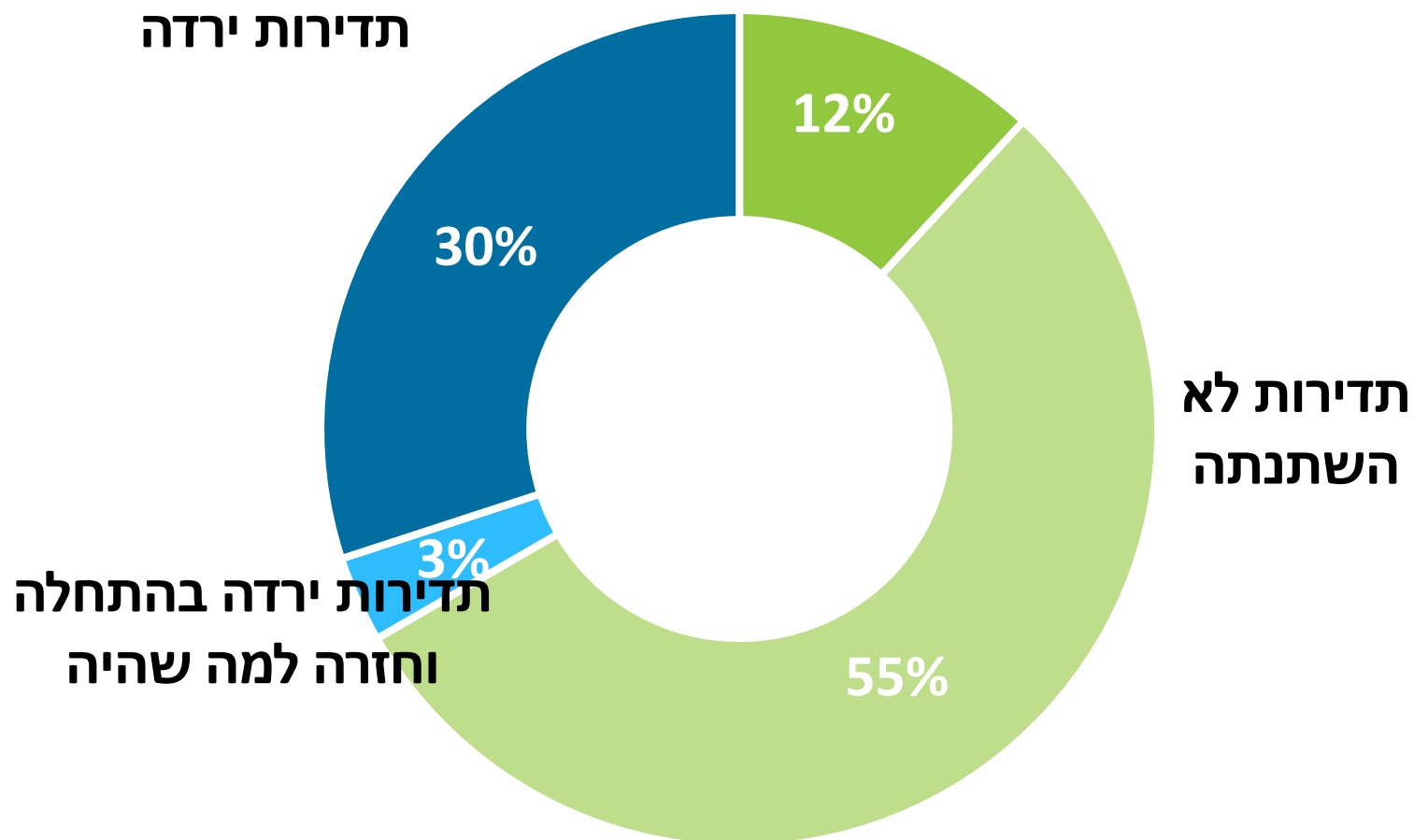

שינוי בתדירות של פנאי משפחתי (באחוזים)

תדירות עלתה

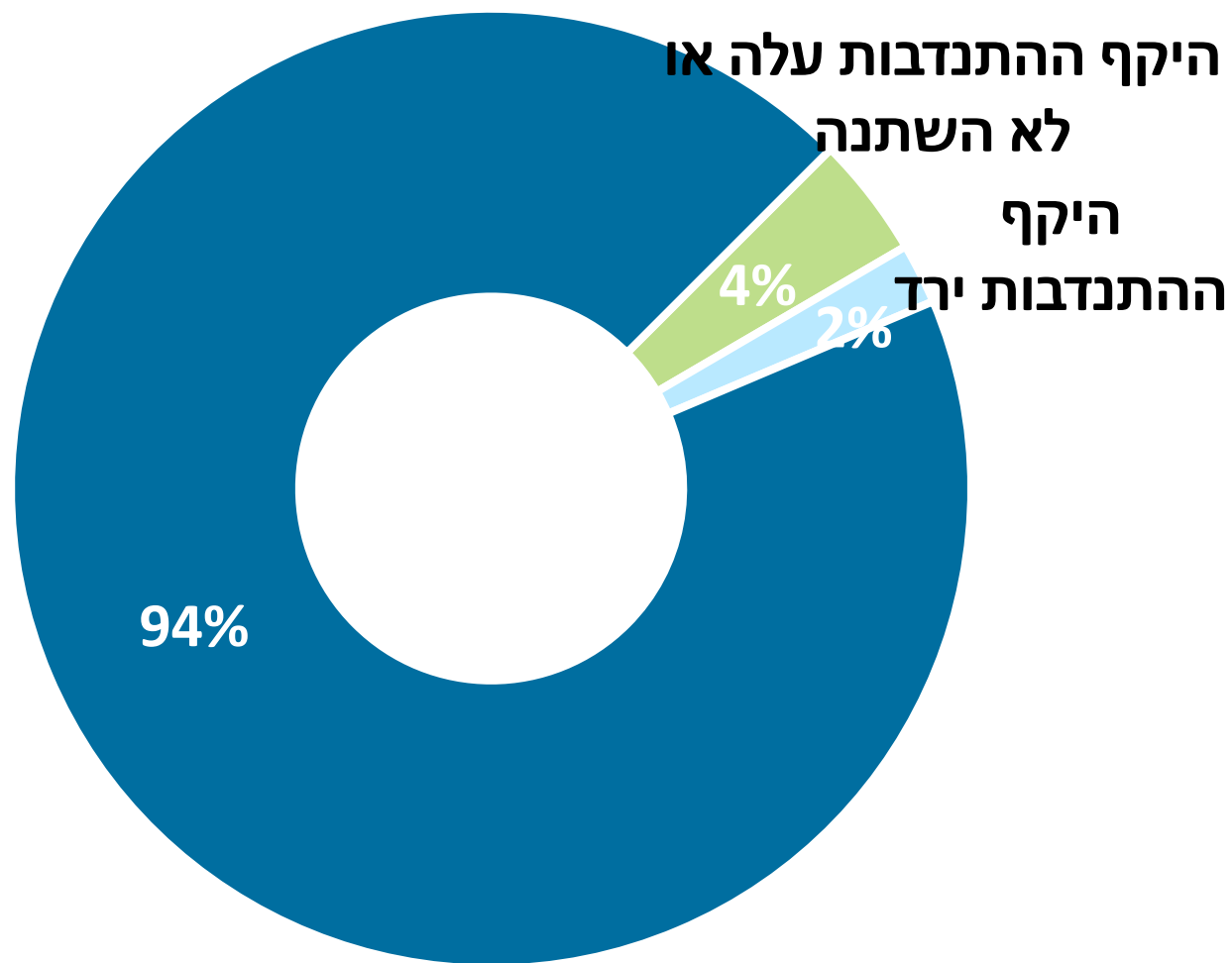
תדירות ירדה

התנדבות (באחוזים)

94% מן הזקנים לא מתנדבים ולא מעוניינים להתנדב

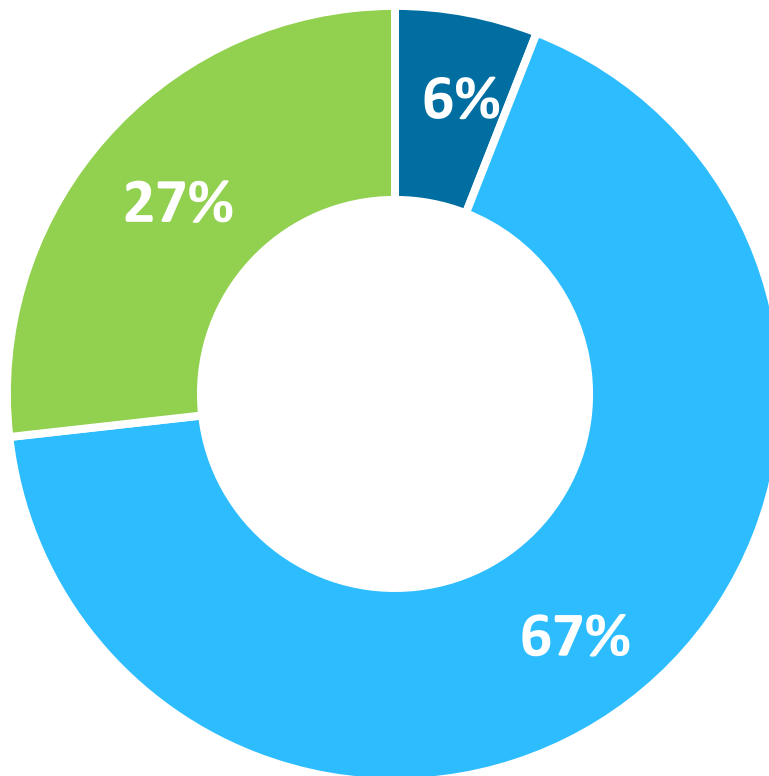
לא מתנדבים
ולא מעוניינים

מיצוי זכויות (באחוזים)

בני 75+ נעזרים באחרים יותר מבני 60-74 (81% לעומת 63%);
 נשים נעזרות יותר באחרים יותר מגברים (84% לעומת 51.3%);
 גברים יותר עצמאיים מנשים (43% לעומת 9%)

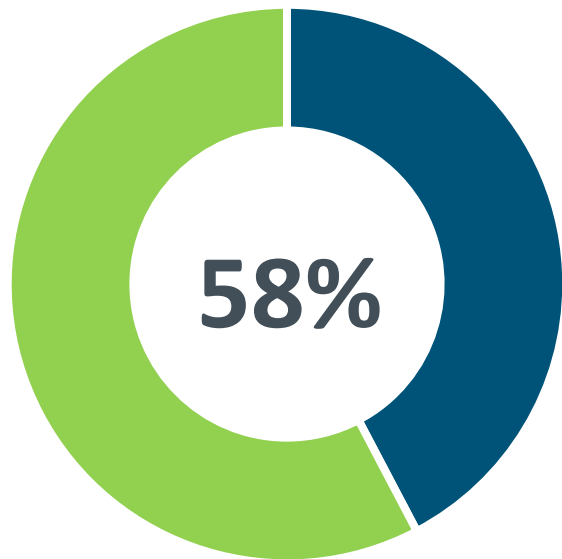

■ מתקשה ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

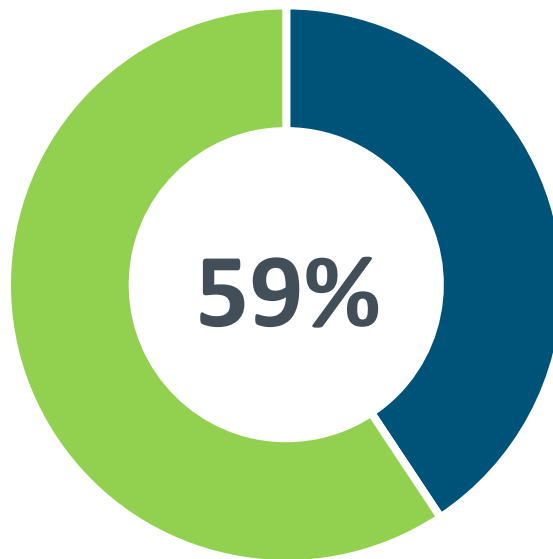

סדר יום משמעותי (באחוזים)

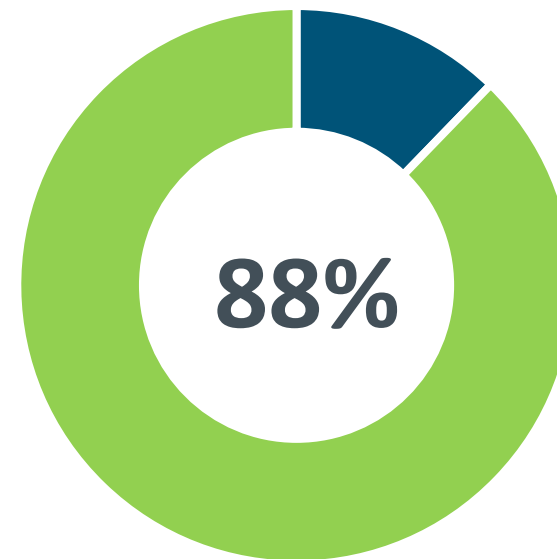
9% מן הזקנים דיווחו על רמת משמעות נמוכה

נהנים מפעילויות יום-יומיות

מרגישים יעילים ותורמים

יודעים מה יעשו במהלך היום

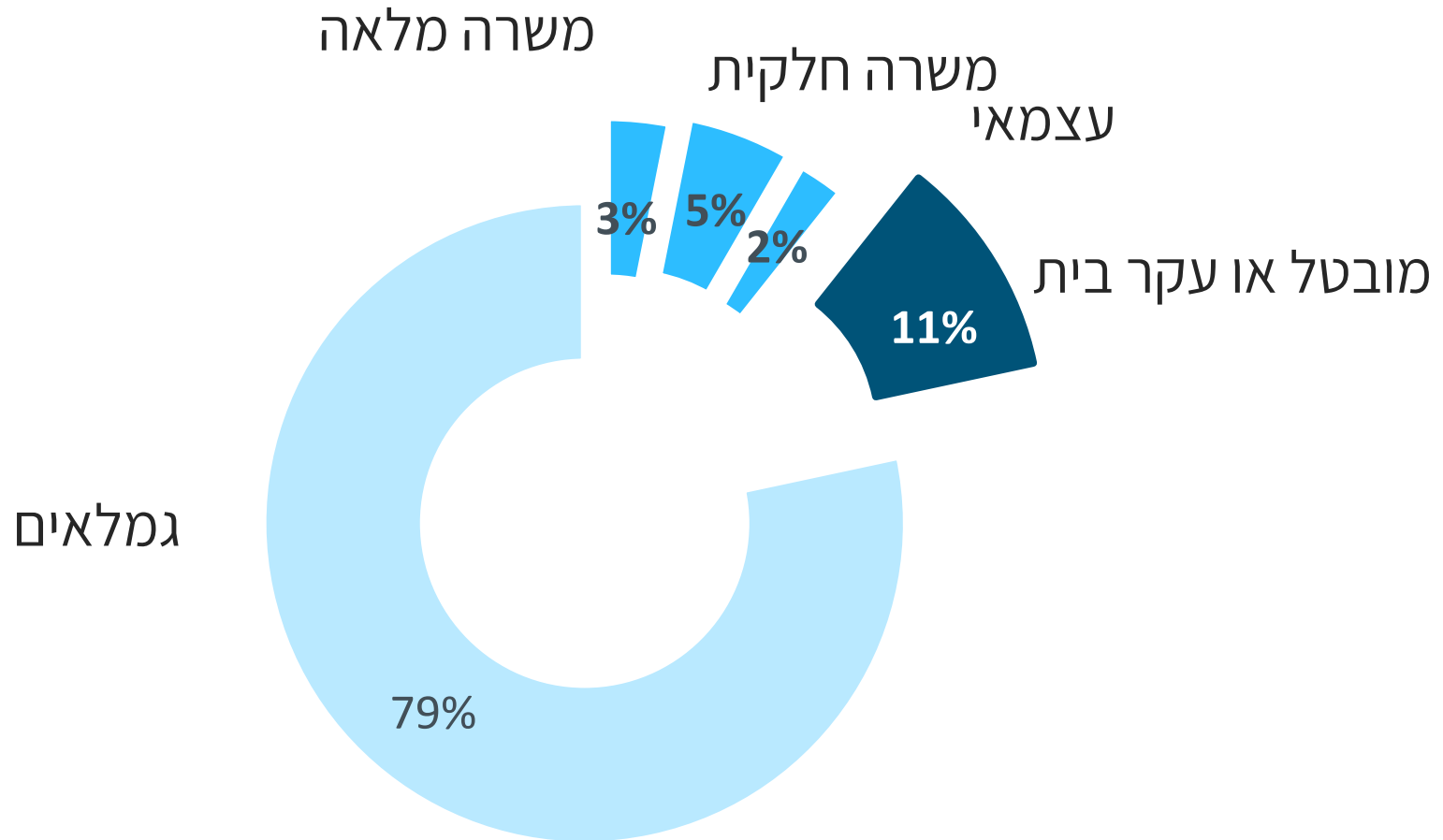

תעסוקה (באחוזים)

לא חל שינוי משמעותי בתעסוקה רק 2% מן הגמלאים היו רוצים להשתלב בשוק העבודה

אנתוני הסקר מתייחסים לכלל בני +65 בישראל

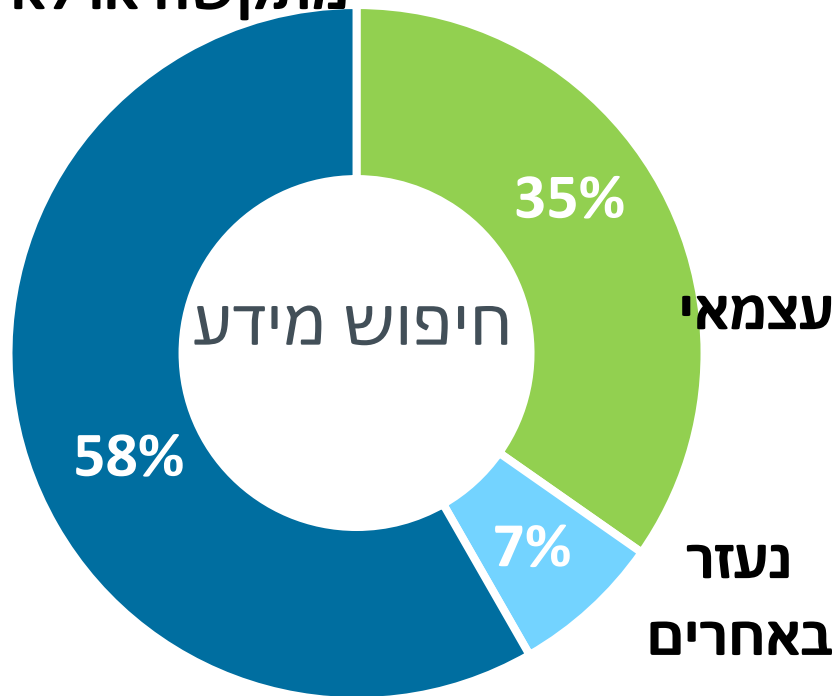

אוריינות דיגיטלית – פעולות בסיסיות (באחוזים)

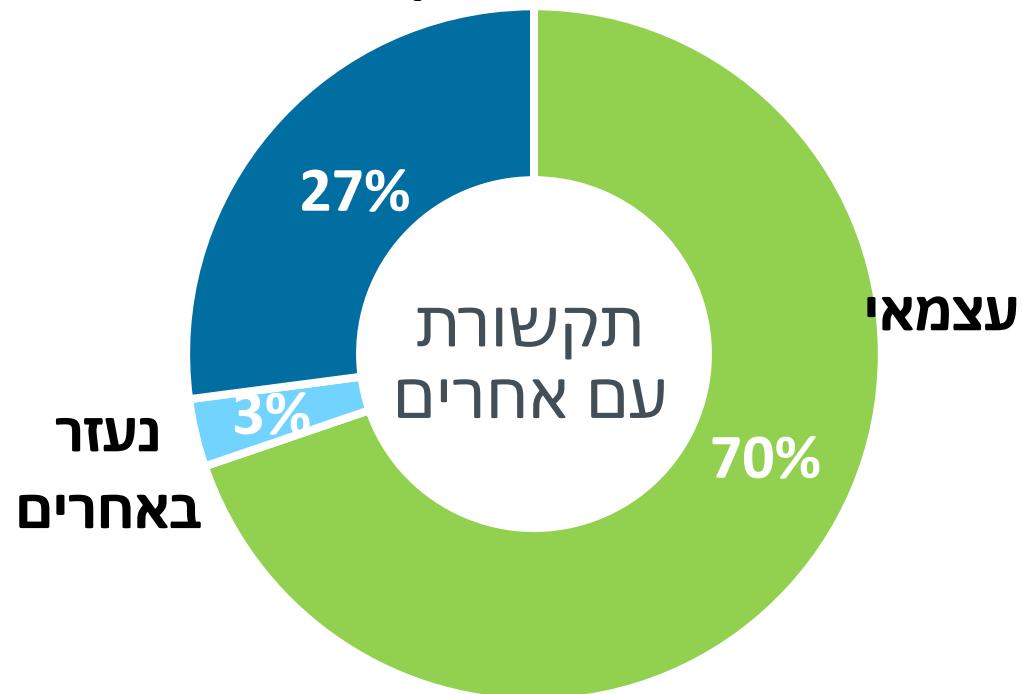

יותר בני 75 מתקשים בביצוע פעולות דיגיטליות בסיסיות לעומת בני 60-74

מתקשה או לא מבצע

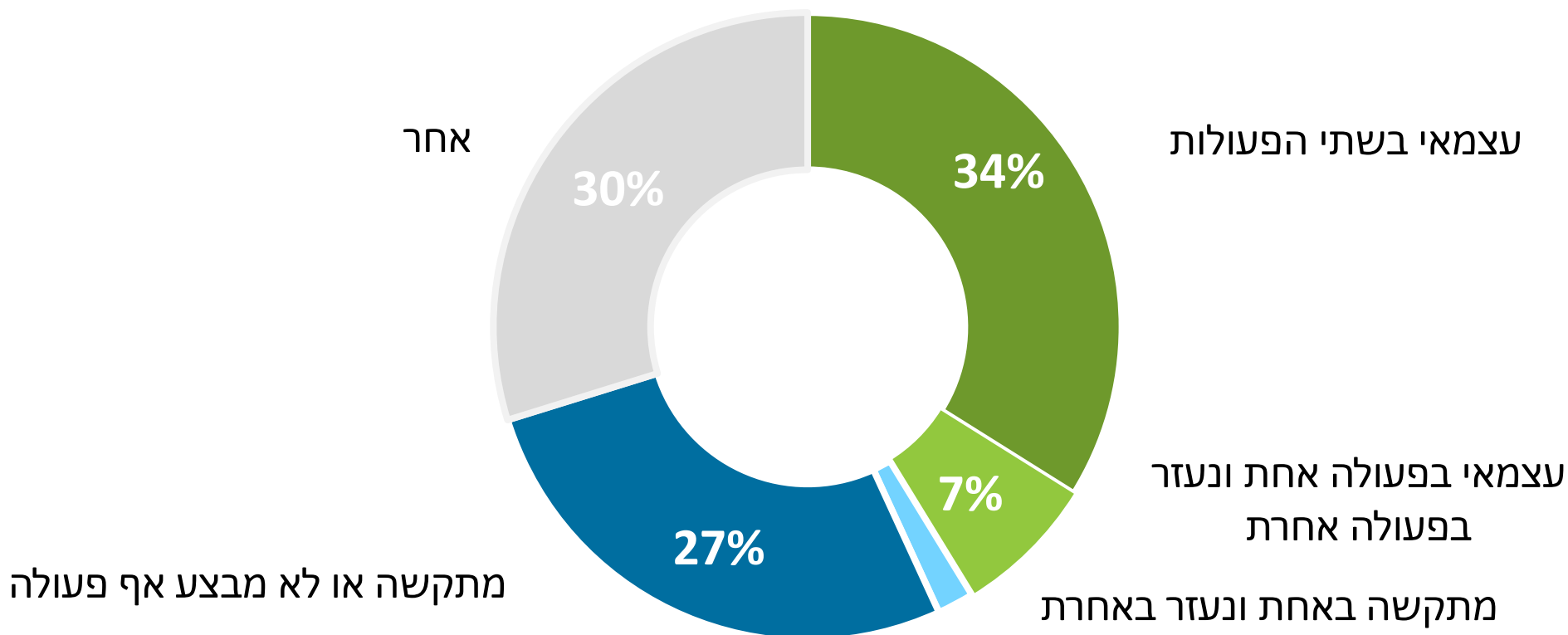
מתקשה או לא מבצע

עצמאות בפעולות דיגיטליות בסיסיות (באחוזים)

רק 34% מן הזקנים עצמאיים בביצוע שתי הפעולות הבסיסיות
27% מן הזקנים מתקשים או לא מבצעים אף פעילות דיגיטלית בסיסית

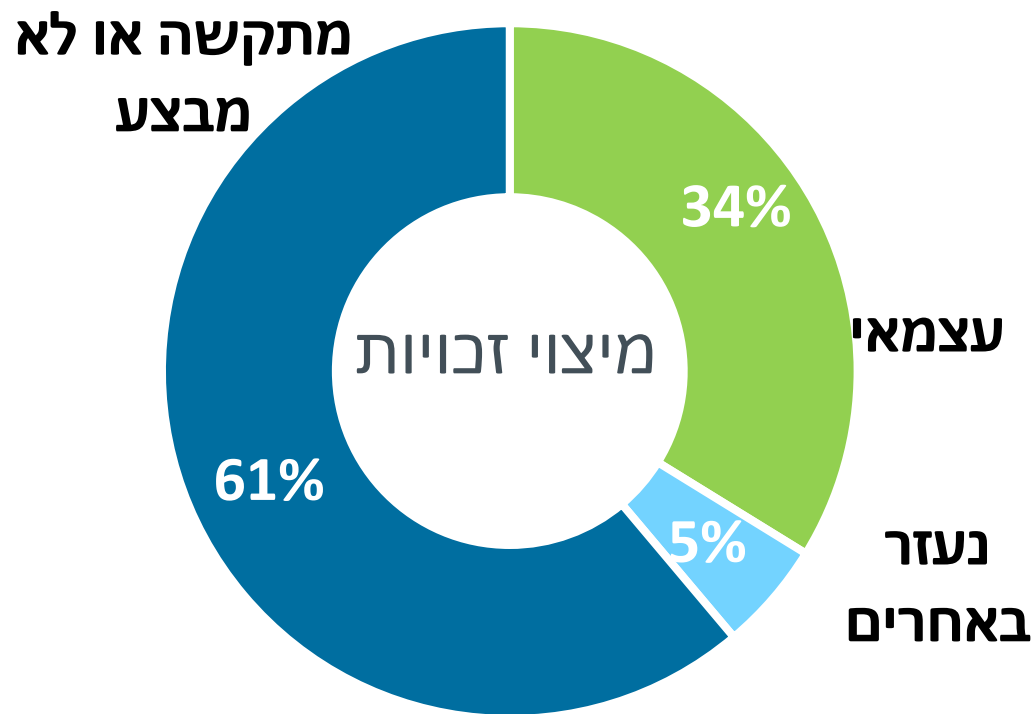
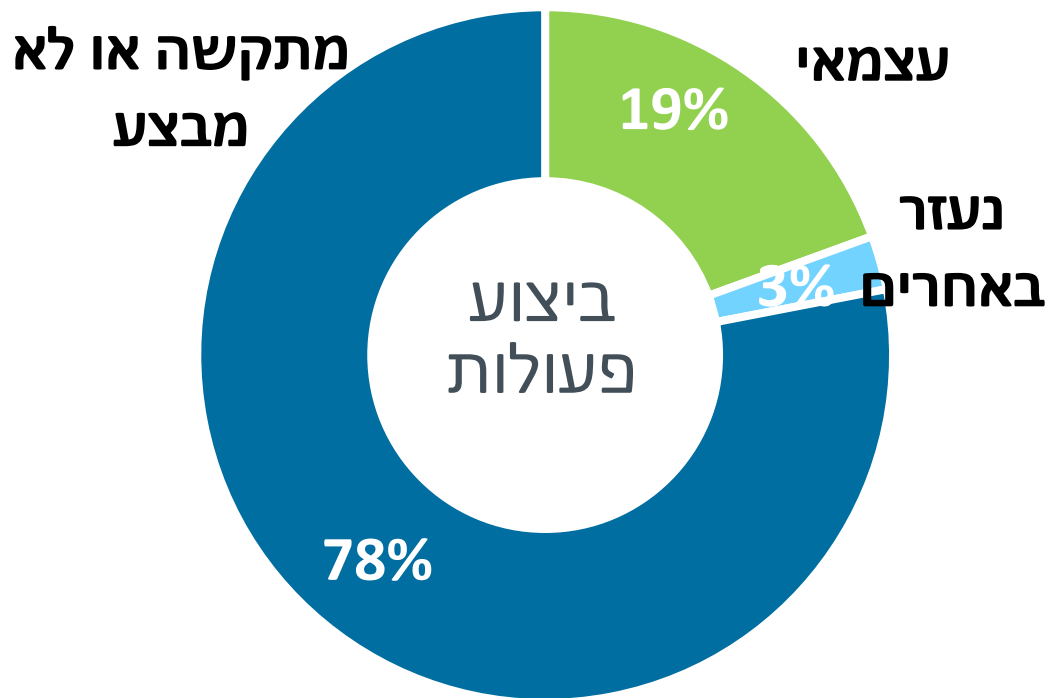
חוסן כלכלי
 מצב רגשי נפשי
 בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית
 אורח חיים פעיל
 אורח חיים בריא
 ניהול בריאות

אוריינות דיגיטלית

אוריינות דיגיטלית (באחוזים)

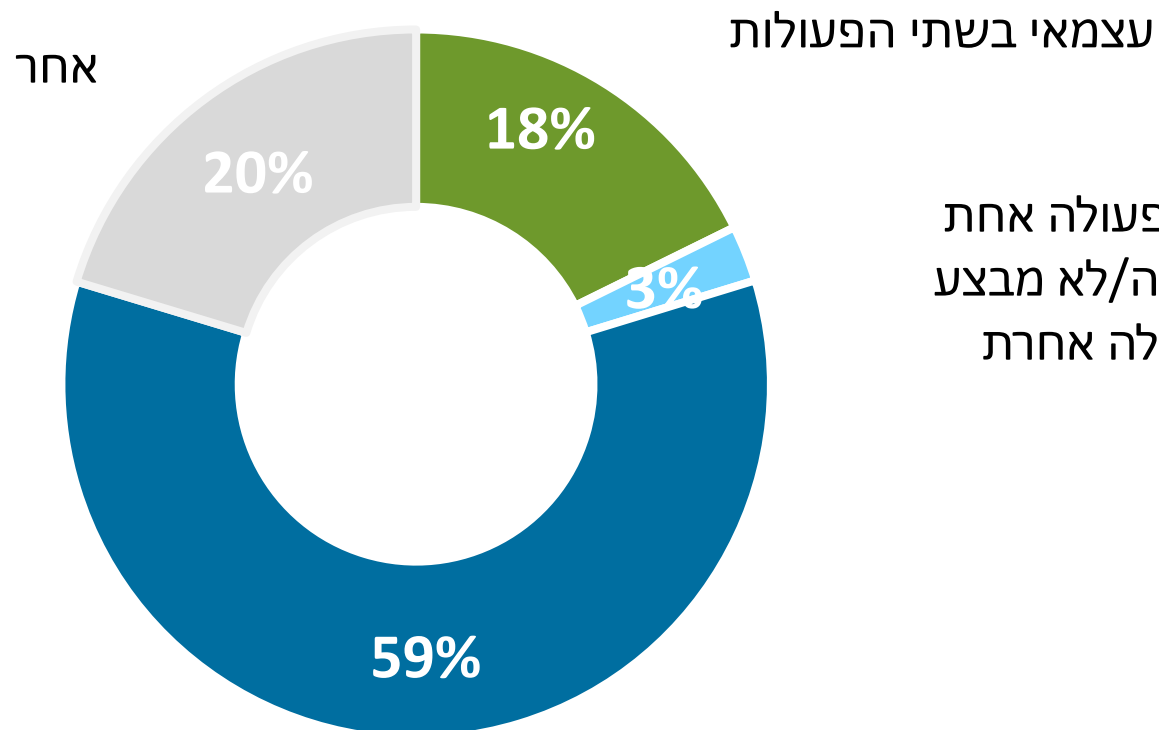
בני 75+ מתקשים יותר מבני 60-74 במיצוי זכויות: 78% לעומת 55%
 נשים מתקשות יותר מגברים בביצוע הפעולות: 69% לעומת 88%

עצמאות בפעולות דיגיטליות מורכבות (באחוזים)

רק 18% מן הזקנים עצמאיים בביצוע שתי הפעולות מורכבות
59% מן הזקנים מתקשים או לא מבצעים אף פעילות דיגיטלית מורכבת

מתקשה או לא מבצע אף פעולה

נעזר בפעולה אחת
ומתקשה/לא מבצע
בפעולה אחרת

עצמאות בפעילויות דיגיטליות

27% מתקשים או לא מבצעים אף פעולה מתוך ארבע פעולות דיגיטליות

2% מתקשים או לא מבצעים שלוש פעולות ונעזרים בפעולה אחת

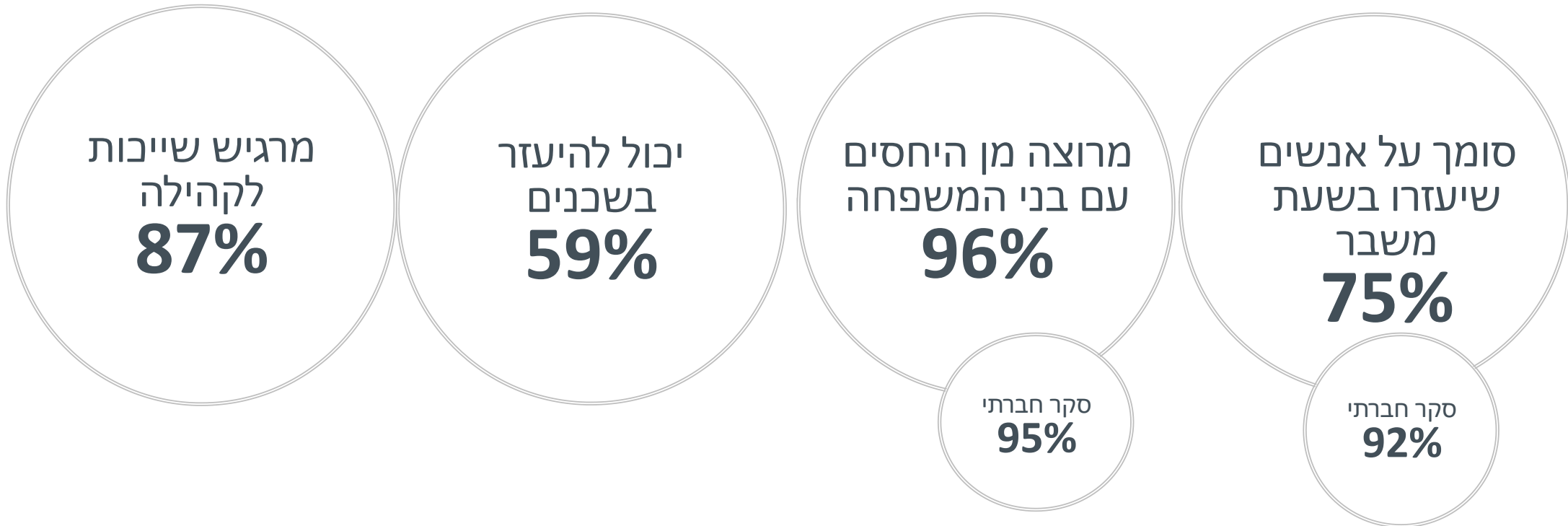
5% נעזרים בלפחות שתי פעולות מתוך ארבע פעולות דיגיטליות

16% מבצעים עצמאית את כל הפעולות הדיגיטליות

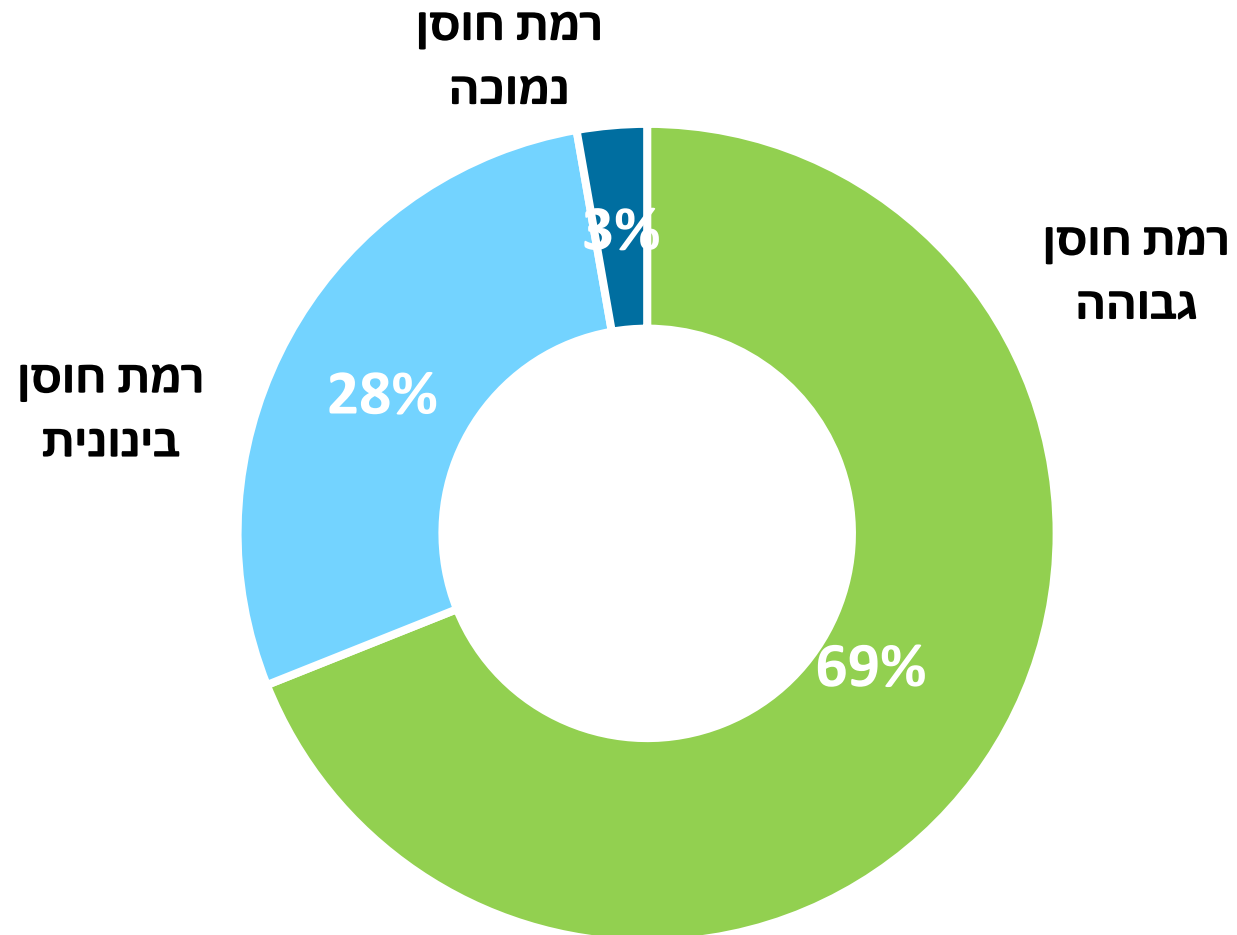

הסתמכות על הסביבה הקרובה

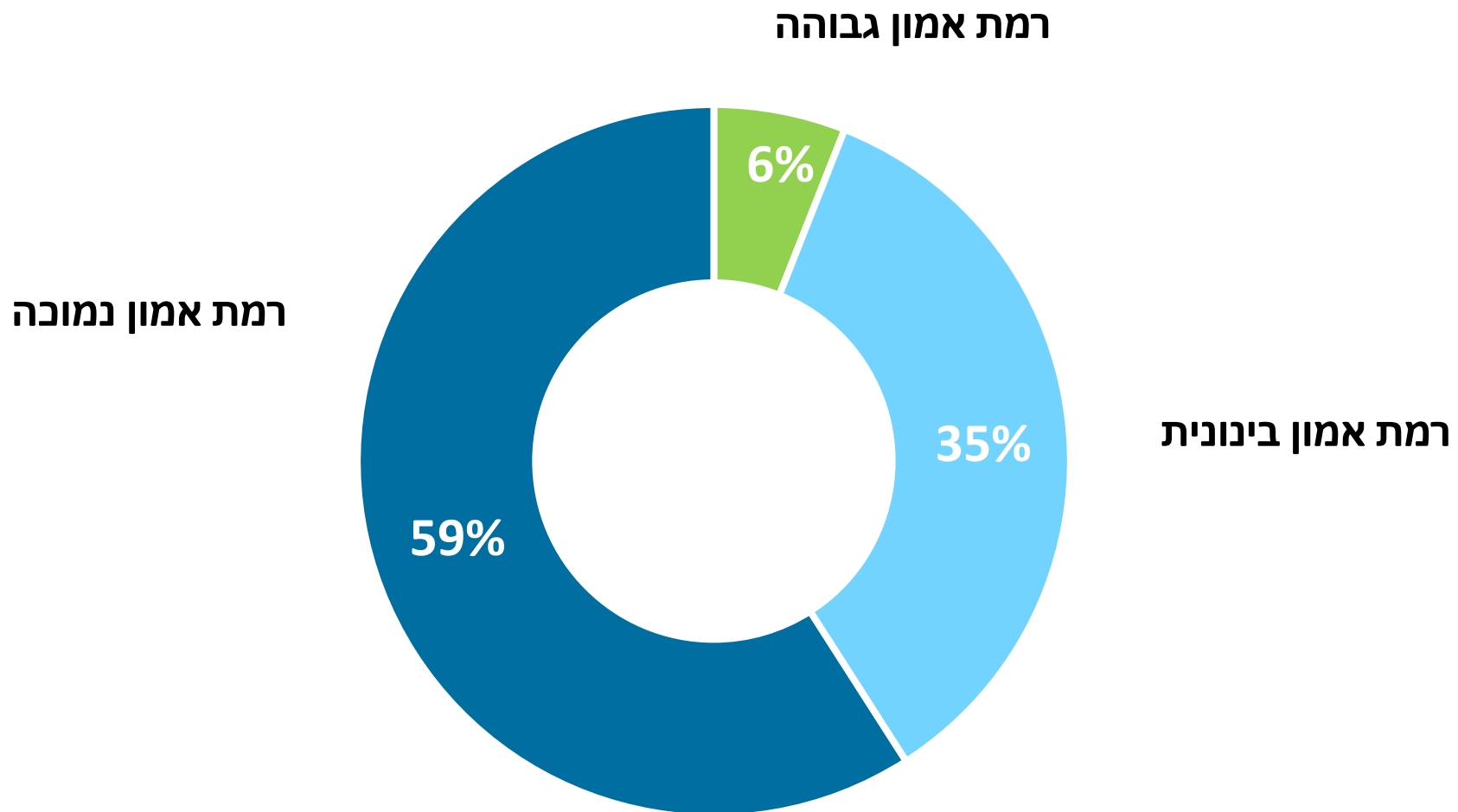
נשים יותר מגברים, ובני 75+ יותר מבני 60-74, סומכים על אנשים שיעזרו בשעת משבר; יותר נשים מגברים יכולות להיעזר בשכנים

חוסן קהילתי (באחוזים)

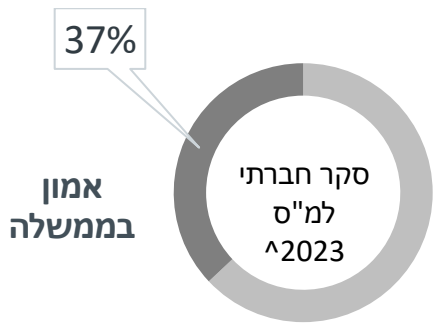
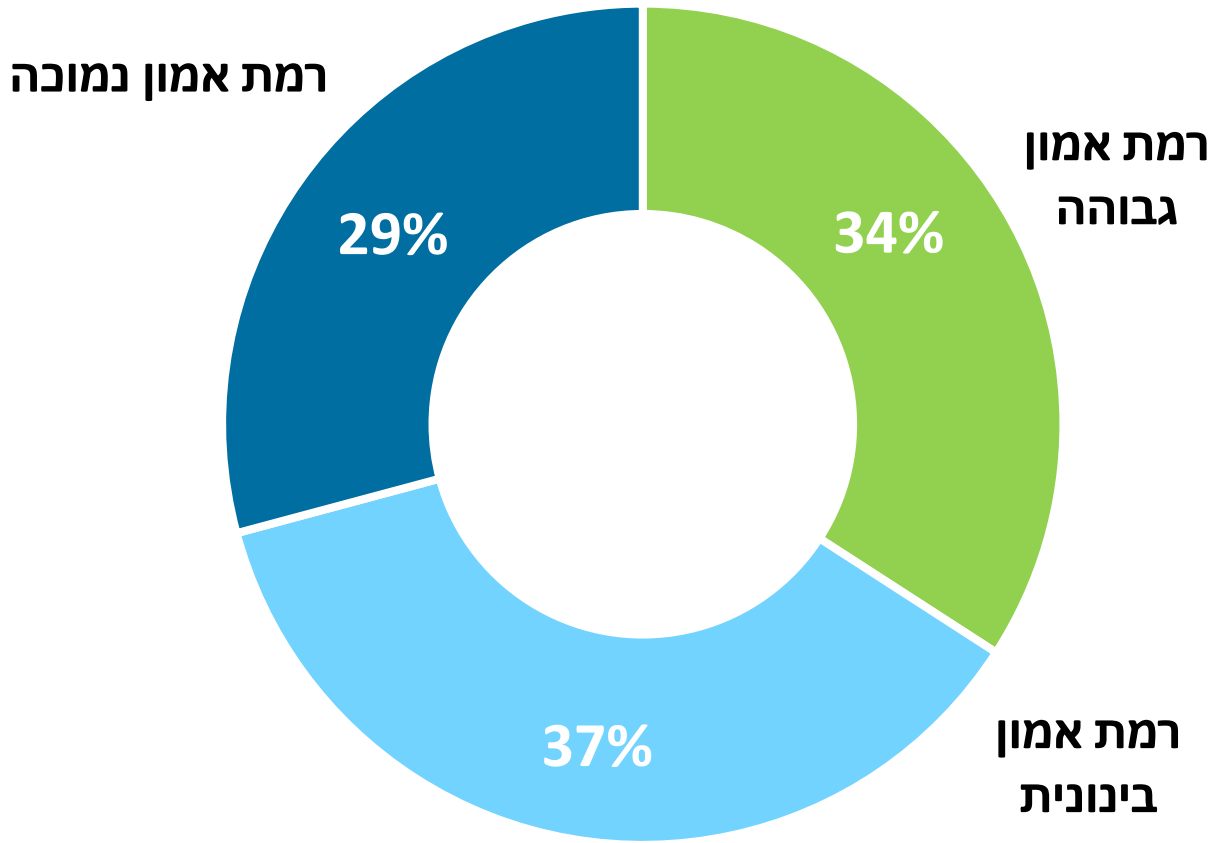

אמון ברשות המקומית (באחוזים)

אמון בממשלה (באחוזים)

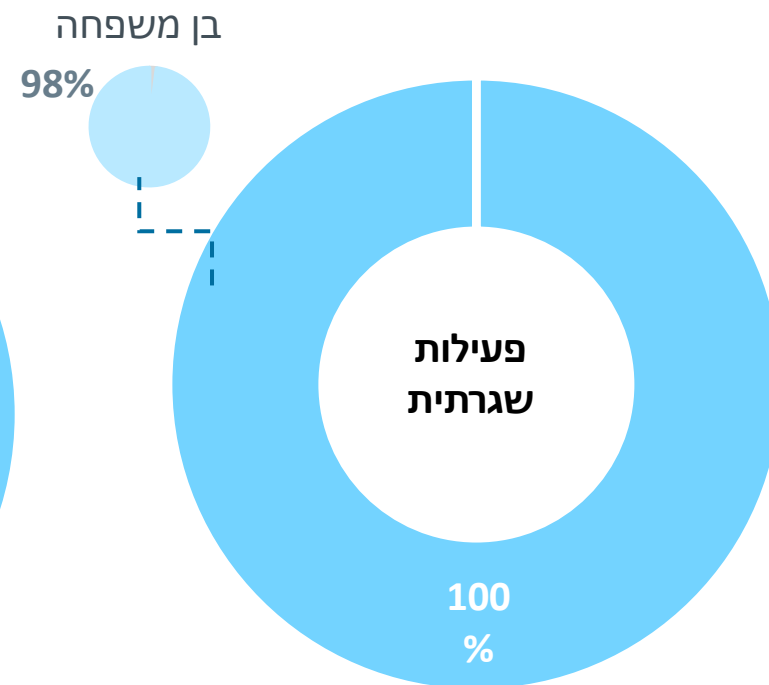
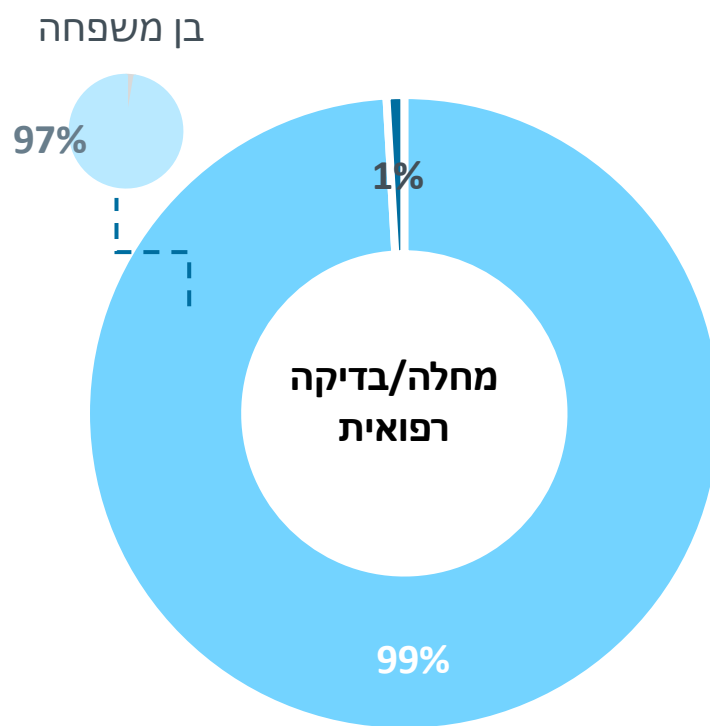
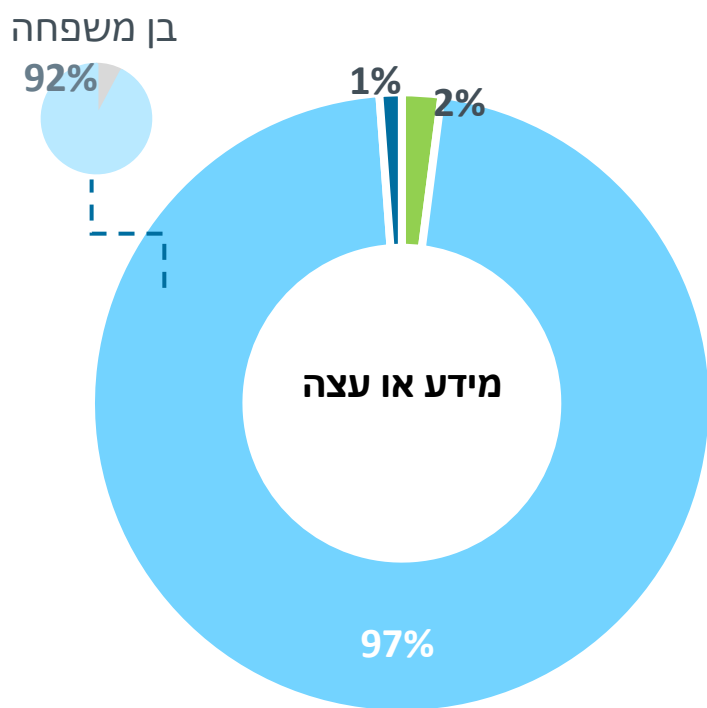

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

צורך בעזרה בפעילויות בסיסיות (באחוזים)

96% מן הזקנים לא עצמאיים באף פעולה המסייע העיקרי הוא בן משפחה

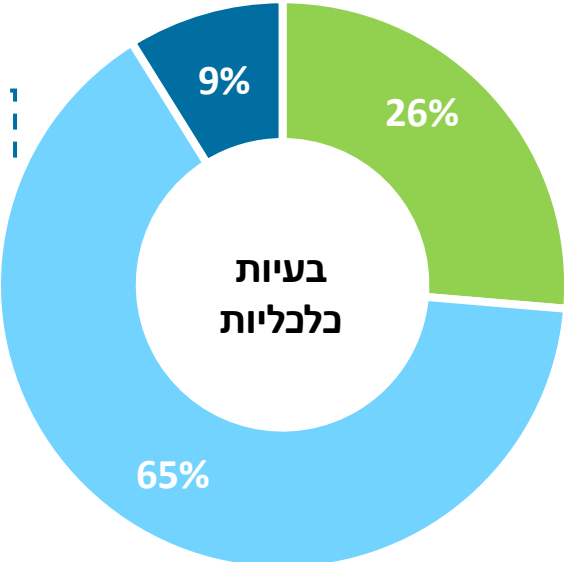
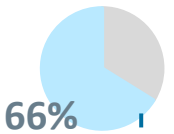
■ אין למי לפנות ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

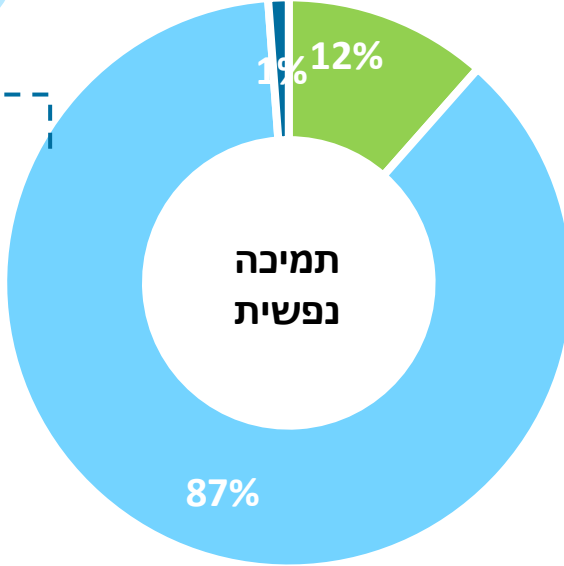
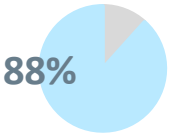
צורך בתמיכה (באחוזים)

60% מן הזקנים לא עצמאיים בהתמודדות עם קשיים נפשיים וקשיים כלכליים
5% מן הזקנים מתמודדים עצמאית עם קשיים נפשיים וקשיים כלכליים
המסייע העיקרי הוא בן משפחה

בן משפחה

בן משפחה

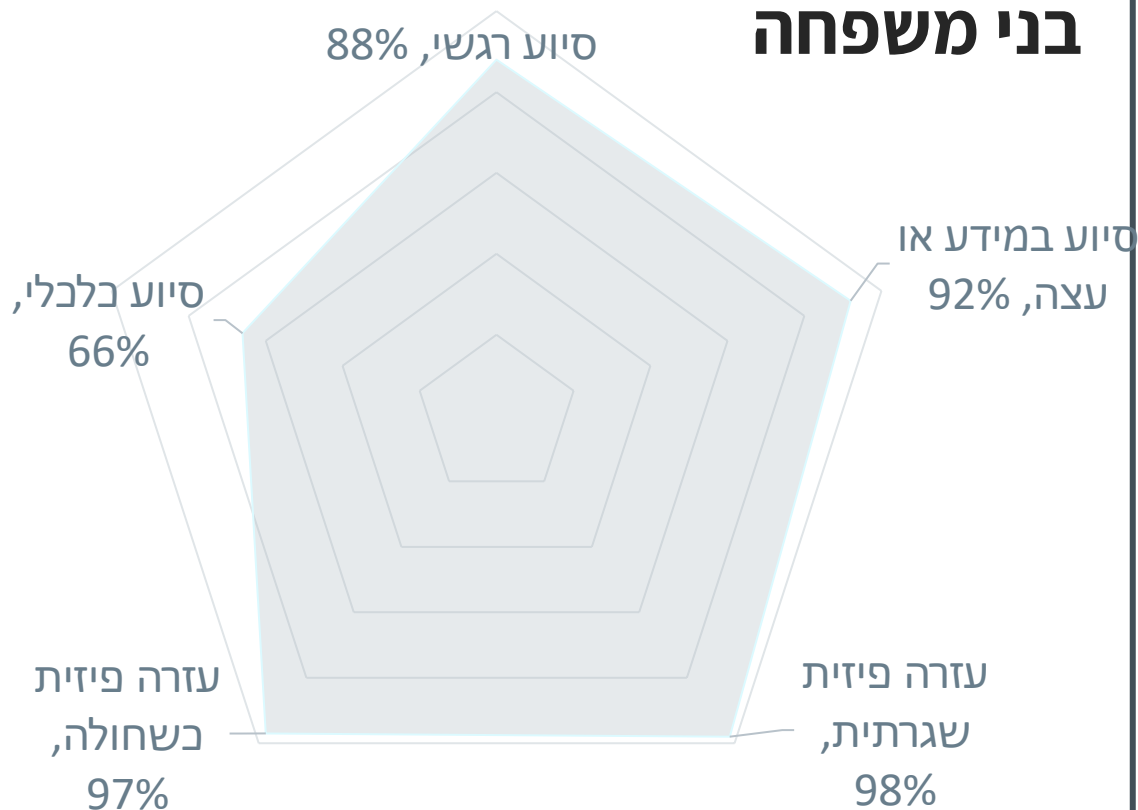

■ אין למי לפנות ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

בני משפחה הם מוקד התמיכה המרכזי

בני משפחה

במי אתה נעזר?

אין לי צורך

מישהו מקופת חולים
מישהו משירות עירוני
נותן שירות אחר
איש דת/מנהיג רוחני

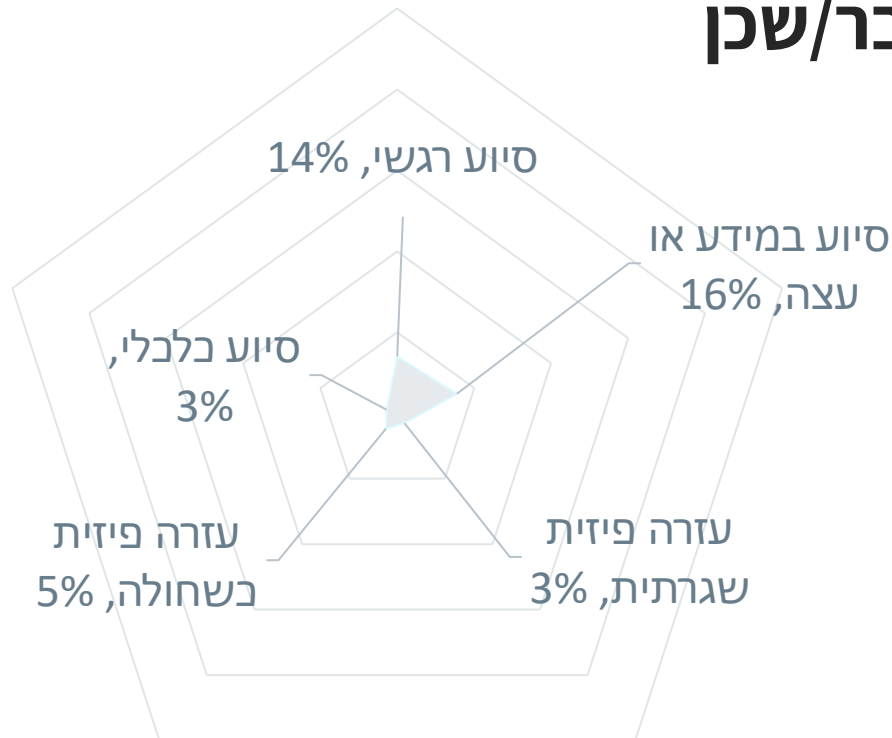
בן משפחה קרוב
חבר או שכן
מתנדב קבוע

אין לי למי לפנות

בני משפחה הם מוקד התמיכה המרכזי

חבר/שכן

במי אתה נעזר?

אין לי צורך

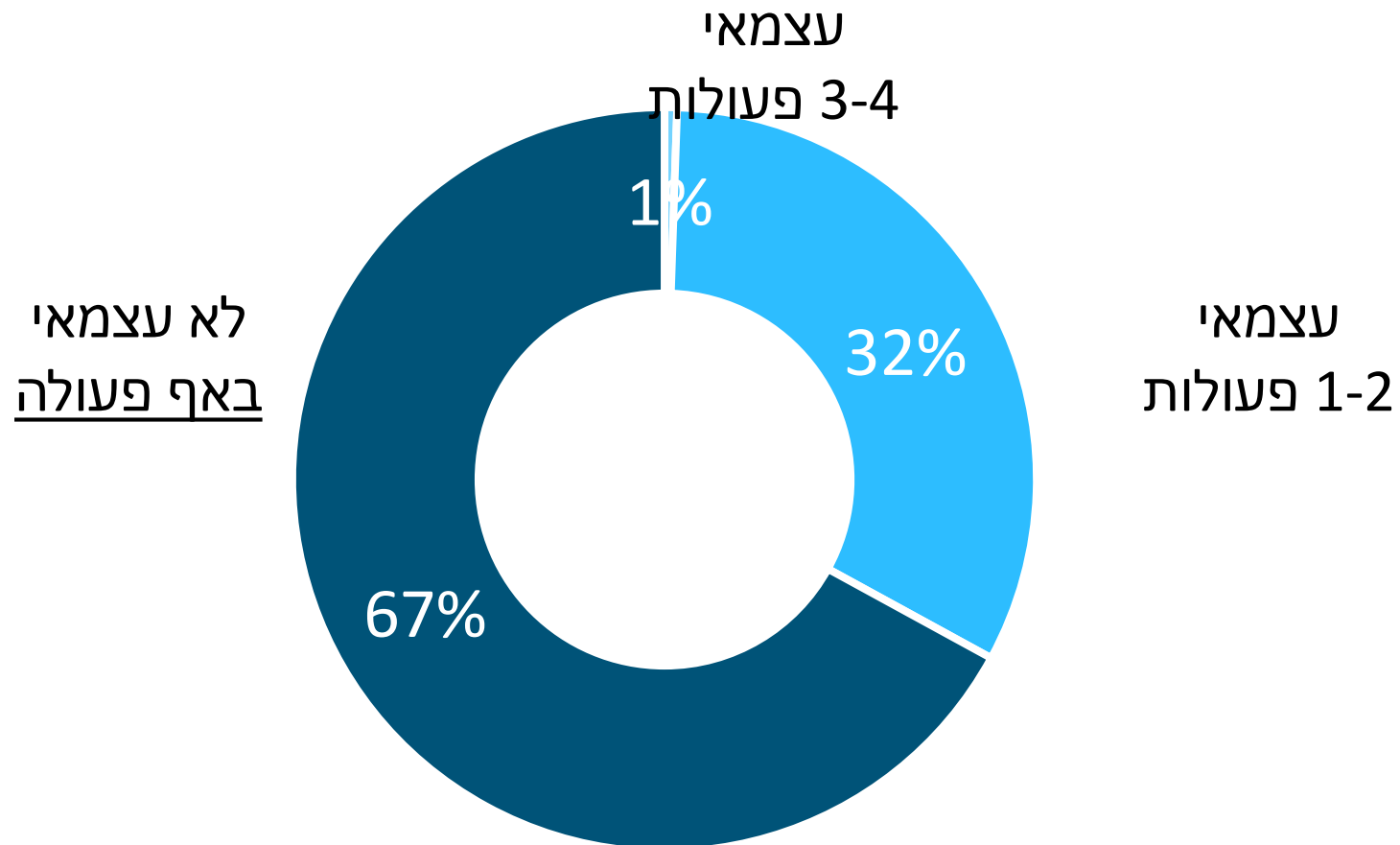
מישהו מקופת חולים
מישהו משירות עירוני
נותן שירות אחר
איש דת/מנהיג רוחני

בן משפחה קרוב
חבר או שכן
מתנדב קבוע

אין לי למי לפנות

67% תלויים לחלוטין (בכל תחומי הסיוע) ברשת התמיכה שלהם

תמונת מצב זקנים - מדדי פרט

מצב כלכלי

33% מצליחים לעמוד בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

23% עם חוסן אישי גבוה
51% חשים בדידות
74% חשים תחושת ביטחון

מצב בריאות

20% במצב בריאות טוב
7% ברמת דיכאון גבוהה
63% עם קושי בתפקוד יום-יומי

מדדי "על"

מוכנות כלכלית

21% מועסקים

אורח חיים פעיל

6% מתנדבים
27% ממצים זכויות באופן עצמאי
8% לא מנהלים סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

20% יוצאים מן הבית כמעט/כל יום
41% מבצעים פעילות גופנית
כ-29% חווים תחושות לחץ (STRESS)

ניהול בריאות

15% ויתרו על שירותים רפואיים ובדיקות שגרה

מדדים מנבאים

אוריינות דיגיטלית | 34% עצמאיים בא"ד בסיסית | 18% עצמאיים בא"ד מתקדמת

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע - כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

תמונת מצב זקנים – השפעת חרבות ברזל

מדדי "על"

מצב כלכלי

69% החמרה ביכולת לעמוד
בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

36% אין מרחב מוגן
64% לא תמיד מספיקים להגיע
למרחב מוגן\מקום בטוח

מצב בריאות

63% החמרה במצב הבריאות
64% החמרה בתפקוד יום-יומי

מדדים מנבאים

מוכנות כלכלית

לא חל שינוי משמעותי
במצב תעסוקה
2% רוצים לחזור לשוק
העבודה (גמלאים)

אורח חיים פעיל

9% ביצעו פחות פנאי יחידני
16% ביקרו פחות במסגרות
33% פגשו פחות משפחה וחברים
0% מעוניינים להתנדב

אורח חיים בריא

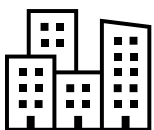
56% יצאו פחות מן הבית
13% ביצעו פחות
פעילות גופנית

ניהול בריאות

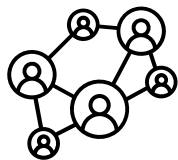
15% ויתרו על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

תמונת מצב זקנים – רשתות תמיכה

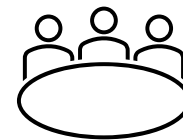
שלטון

6% סומכים על הרשות המקומית
34% סומכים על הממשלה

קהילה

87% תחושת שייכות לקהילה
69% חוסן קהילתי גבוה

סביבה קרובה

96% מרוצים מיחסים עם המשפחה
59% יכולים להיעזר בשכנים
75% סומכים על אנשים שיעזרו
בשעת משבר

מדדי אמון

צורך בתמיכה

67% תלויים לחלוטין (בכל הפעולות)
ברשת התמיכה שלהם
גורם הסיוע מרכזי – בני משפחה
כ-1% עצמאיים ברוב הפעולות

תמיכה רגשית/כלכלית

87% פונים לסיוע בתמיכה רגשית
(1% אין למי לפנות)
65% פונים לסיוע בבעיות כלכליות
(9% אין למי לפנות)

פעולות בסיסיות

100% פונים לסיוע בפעולות שגרה
99% פונים לסיוע בעת מחלה או
בדיקה רפואית (1% אין למי לפנות)
97% פונים לסיוע במידע או עצה
(1% אין למי לפנות)

צורך בסיוע

ג'וינט - אשל | הזדקנות מיטבית בעידן של 100 שנות חיים |

הג'וינט

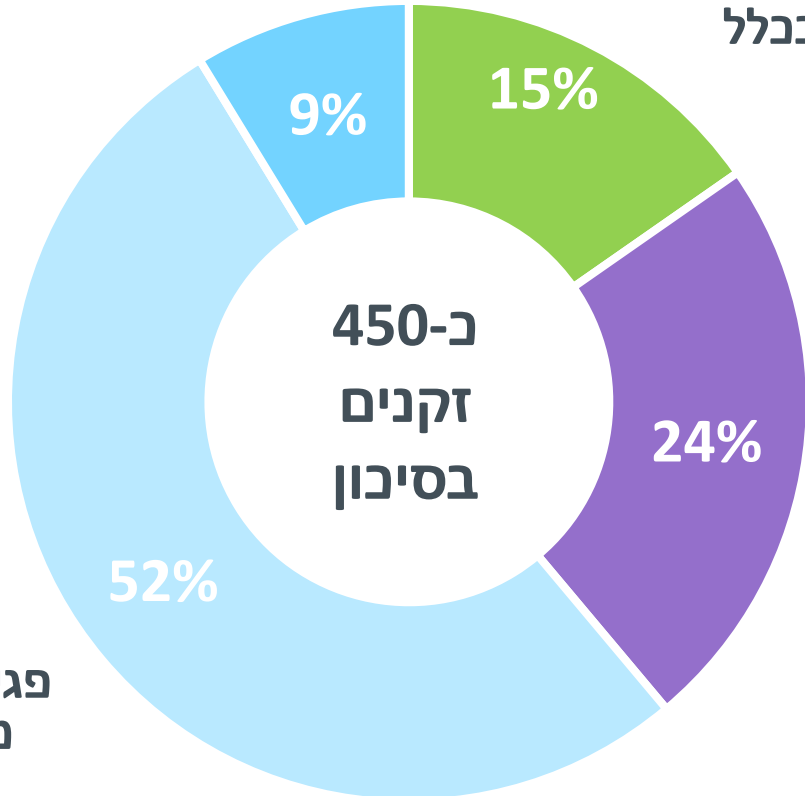

קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

מעל מחצית הזקנים פגיעים בשני מדדים לפחות
נשים ובני +75 פגיעים יותר

פגיע בשלושה
מדדים

לא פגיע
בכלל

ארבעה מדדי בריאות ותפקוד:

- מצב בריאות סובייקטיבי
- קושי בתפקוד יום-יומי (GALI)
- דיכאון (PHQ2)
- ביצוע פעולות שגרה

פגיע בשני
מדדים

ג'וינט - אשל | הזדקנות מיטבית בעידן של 100 שנות חיים |

הג'וינט

גורמים מנבאים - קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

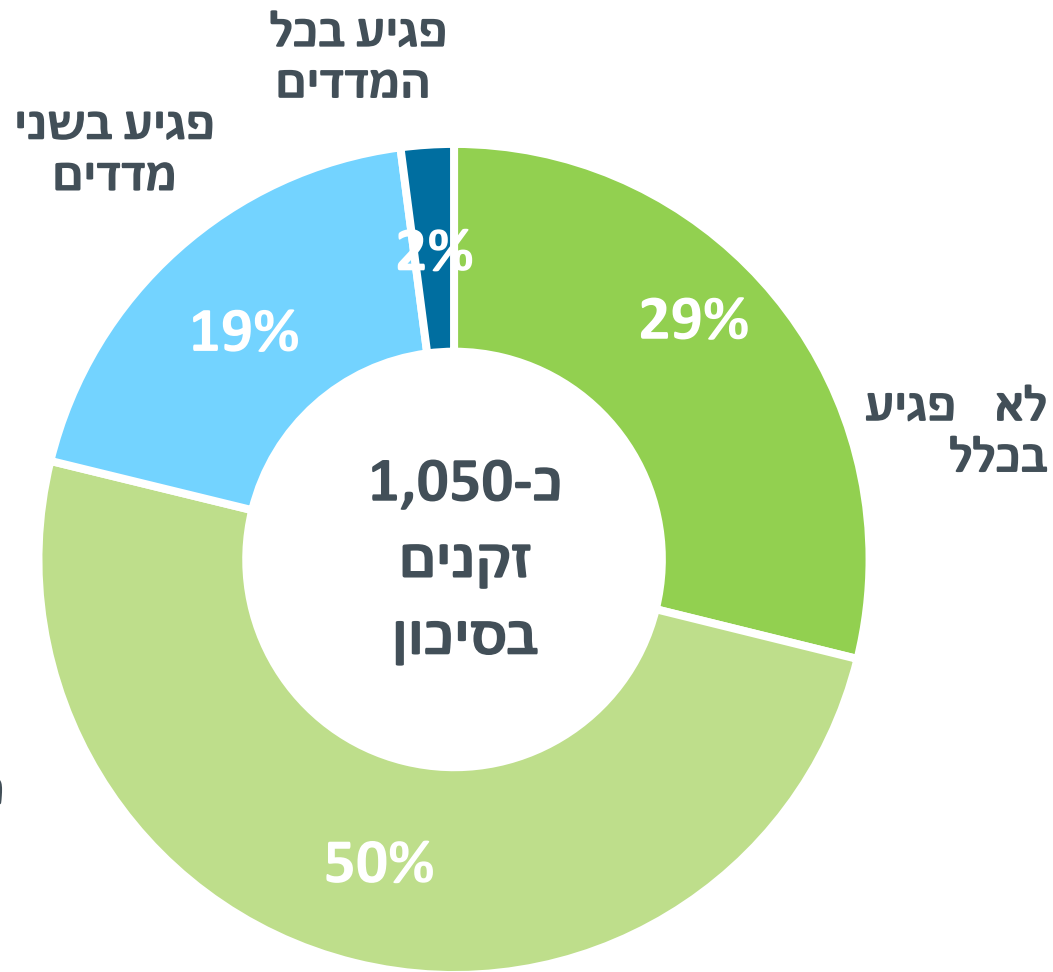
גורמים מנבאים	כיוון קורלציה לפגיעות (בכל מדד)	כיוון קורלציה לקבוצת סיכון (לפחות 3 מ-4 מדדים)
בני 75+	↑	
פגיעה עקיפה קשה לעומת לא נפגע	↑	
ללא פגיעה ישירה לעומת פגיעה ישירה	↑	
עצמאי לעומת שכיר	↓	

קבוצת סיכון מצב חברתי-רגשי (באחוזים)

נשים יותר פגיעות מגברים

שלושה מדדי חוסן חברתי-רגשי:

- חוסן אישי
- בדידות
- תחושת ביטחון

גורמים מנבאים – קבוצת סיכון מצב חברתי-רגשי

קורלציה לבדידות	גורמים מנבאים
↑	כל הילדים מתגוררים בחול
↑	פגיעה עקיפה קשה לעומת לא נפגע
↓	לא פגיע בביצוע פעולות שגרה (IADL)
↓	ילדים מתגוררים בארץ

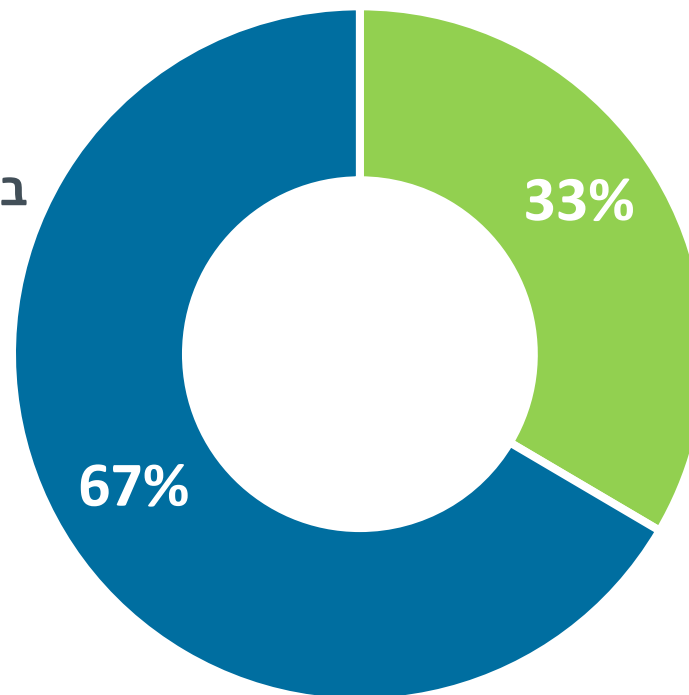
קבוצת סיכון מצב כלכלי (באחוזים)

בני 60-74 יותר פגיעים מבני +75

כ-3,350 זקנים לא מצליחים לעמוד בהוצאות החודשיות

לא עומדים בהוצאות חודשיות

עומדים בהוצאות חודשיות

גורמים מנבאים – קבוצת סיכון מצב כלכלי

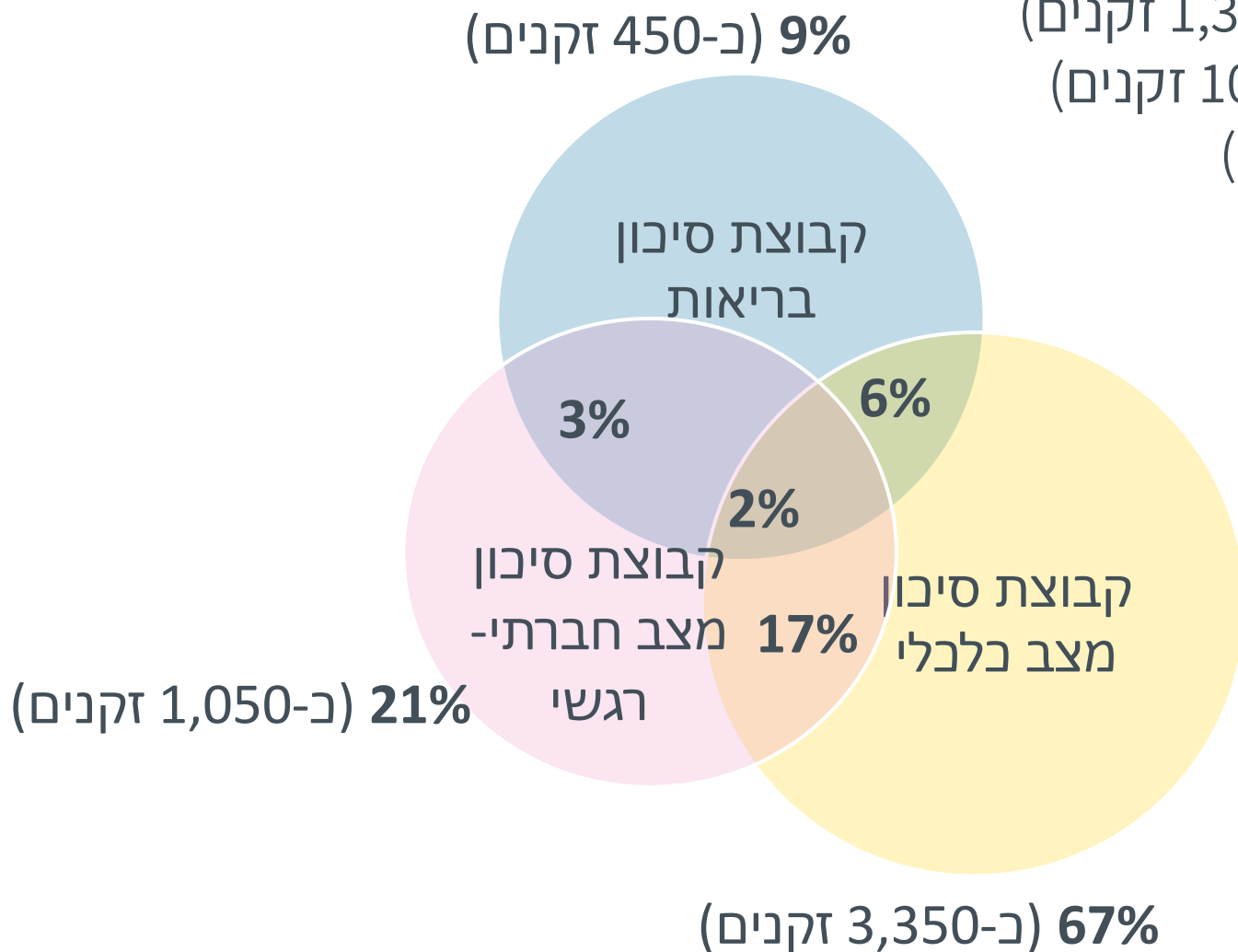
גורמים מנבאים	כיוון קורלציה למצב כלכלי
גרושים לעומת נשואים	↑
פגיעה עקיפה קשה לעומת לא נפגע	↑
חוסן אישי נמוך	↑
השכלה מעל תיכונית	↓
עצמאי לעומת שכיר	↓

קבוצות סיכון – סיכום

זקנים בשתי קבוצות סיכון – 26% (כ-1,300 זקנים)
 זקנים בשלוש קבוצות סיכון – 2% (כ-100 זקנים)
 זקנים "חזקים" – 28% (כ-1,400 זקנים)

זקנים "חזקים" – ללא פגיעות כלל

28% מן הזקנים לא פגיעים באף קטגוריה (כ-1,400 זקנים)

גורמים מנבאים	כיוון קורלציה
משכילים	↑
עצמאיים	↑
פגיעה עקיפה קשה לעומת לא נפגע	↓
דרוזים	↓

תובנות והמלצות: שפרעם

- **55% נפגעו** בעקבות המלחמה (כ-2,800 זקנים)
- **72%** מן הזקנים נמצא **במצב סיכון** (בריאותי \ חברתי-רגשי \ כלכלי)
- 26% מן הזקנים בלפחות שני מצבי סיכון
- מי **שיותר פגיע** – סיכוי גבוה **יותר להחמרה** (לרוב נשים ובני +75)
- מדדים מנבאים מובילים – **אי-יכולת לכסות הוצאות חודשיות ובדידות**
- **2 מ-3 זקנים לא עומדים בהוצאות החודשיות**
- **בני משפחה הם גורם הסיוע המרכזי** (וכמעט בלעדי)
- **25% תלויים לחלוטין** ברשת התמיכה שלהם

- יש הרבה **זקנים "חזקים"** (28%) – חשוב למנף אותם (לדוגמה **תעסוקה או התנדבות**)
- **לחפש "מתחת לפנס"** (קבוצות בסיכון מוכרות) – בדגש על אי-יכולת לכסות הוצאות חודשיות
- לקדם מענים בתחומי **מיצוי זכויות וסיוע רגשי**
- **השקעה בבני משפחה** – כגורם מטפל ו\או מתווך
- **לחזק/לפתח גורמים נוספים** ברשת התמיכה של הזקן והנגשה של שירותים

